

Мертвому півню фагот не потрібен
Василь Врублевський

Попри іронію, подекуди солонувату й нищівну, цей твір просякнутий любов'ю до «пересічної людини», з одного боку, а заодно переповнений неприхованого ідкого сарказму стосовно властолюбців найрізноманітнішого калібру, від дрібних клерків і до «небожителів». Загалом же роман «Мертвому півню фагот не потрібен» є своєрідною мозаичною картиною життя на периферіях сучасного світу, периферіях не так географічних, як цивілізаційних, де все нібито просто і зрозуміло, де час, як і сама оповідь, пливе аж занадто повільно, однак у цій заколисуючій розміреності таяться воістину шекспірівські пристрасті і безліч карколомних, глибоко законспірованих сюжетів, що не надаються до швидкого і однозначного розшифрування.

Василь Врублевський

Мертвому півню фагот не потрібен

Або Каіруанські хроніки

Sekcio1: malespero kaj exaltation

Чужак. Посоромлена мимра Копонешро. Розпач Старого Ірландця. Рятувальна місія Сильви і Дане. Побіжна згадка про Агне Кобуза. Місяцеві не шкодить виття собаки.

До нашого невеличкого одноповерхового Каіруана – надто сірого й нічим непримітного містечка, що притулилося до підніжжя пологого кам'янистого узгір'я у глибині Ломасорійських лісів за десятки миль од автомагістралей і залізниць, – трапляється, роками не загляне жодна стороння душа, того й не дивно, що з'ява будь-якої нової особи

вмить сколихує розмірений, сонливий ритм тутешнього існування, збурюючи просто таки дикий ажіотаж, отож коли однієї травневої днини, пообіді, навпроти салуну злодієро[1 - Шанобливе звертання до поважної особи чоловічої статі.] О'Негрі пригальмувало старе пошарпане авто, закиптюжене і вкрите пилюкою так, що годі було розгледіти його первісний колір, і з нього вийшов кремезняк у фетровому капелюсі, рудому демісезонному пальті і з триденною щетиною на обличчі, звістка про прибульця облетіла Каіруан швидше, аніж він устиг здолати кільканадцять метрів від авто до дверей ресторації.

– Той чужак приїхав здалеку! – категорично заявила мимра[2 - Заміжня жінка.] Копонешро. Загалом, відколи її чоловік примудрився несподівано розбагатіти на якихось непевних оборудках (а сталося це не так давно), вона взяла за звичку навіть про очевидні і безсумнівні речі висловлюватися зі зверхністю пророка, що милостиво вказує заблукалим вівцям дорогу.

– Ще б пак! – іронічно відізналася мимра Лін Дане. – Навіть якби він прибув з Авкінівраку, це однаково неблизько.

– Не скажіть, – уперто зауважила мимра Копонешро, конозисто складаючи бубликом щедро наклепані помадою губи. – Сорок вісім миль у наш час не можна вважати великою відстанню. Мій Потер на нашому «Форді» добирається до Авкінівраку за три години.

– І одну ніч! – уштрикнула мимра Дане, недвозначно натякаючи на ту обставину, що Потер Копонешро, тільки-но у нього завелися грошенята, найняв собі секретарку, юну мимзю[3 - Дівчина або неодружена жінка будь-якого віку (у називному відмінку – мимзя).] Юті Моканеш, котра тепер супроводжувала його в усіх поїздках за межі Каіруана.

Мейра Копонешро густо почервоніла, та все ж спробувала, як кажуть у нас, не дати мишам себе з'їсти.

– Ну, у Потера багато роботи...

– А хто сумнівається? – пирхнула ідкуватим смішком мимра Дане. – Сачкувати йому зась! Усім відомо, що відколи у його конторі з'явилася та фифочка, клопотів злодієро Потеру прибавилося.

Посоромлена мимра Копонешро пробелькотіла щось на кшталт того, що їй конче треба перевідати матінку, і чкурнула у бік поштамту, намагаючись чимподалі відбігти од знущальної репліки мимри Дане:

– Кажуть, ви придбали нове ліжко? Таке широченне, що й утрюх запросто поміститься!

Тим часом звістка про несподіваного візитера вже прибилася і до пивниці Юджіна Кіллі на протилежному кінці містечка.

Старий Ірландець – а саме так його здебільшого і називали в Каїруані (хоч був він, далебі, не таким вже й старим, бо мав лише якихось п'ятдесят з хвостиком; але у містечку був ще один ірландець, Джеффі Мейр, на кілька літ молодший од Юджіна, отож звиклі до простоти і зручності каїруанці відповідно й охрестили їх Старим і Молодим Ірландцями) – зачувши новину, вмент спохмурнів, знесилено опустився на стільця і схопився рукою за серце.

– Це крах! – прошерхотіли його губи.

Перед очима Юджіна зримо постали події дванадцятирічної давності: тоді також якийсь зайда не придумав нічого гіршого, як навідати салун тієї рудої свині О'Негрі, і хоч пробув він там всього-навсього якихось півгодини, після чого назавжди щез із Каїруана, однаке цього виявилось цілком достатньо, аби хитрун О'Негрі переманив клієнтів Старого Ірландця здешевленим питвом та побрехеньками, що незнайомиць збирався за тиждень-другий завітати знову. Ясна річ, він не об'явився ні через тиждень, ні через місяць, згодом про нього вже й згадувати забули, але справа була зроблена: збиратися на посиденьки в салуні О'Негрі для каїруанських чоловіків увійшло в звичку, а звичок своїх вони дотримувалися з більшою шанобою й ретельністю, аніж законів і заповідей Христових. Бізнес Юджіна Кіллі почав занепадати, він став подумувати усерйоз, чи не спродати пивницю та дім і перебраться в якесь інше місце, хоч би в Шнеярак чи Таурхаб, але тут несподівано віддала всевишньому душу його дружина; похорони, як водиться в Каїруані, зібрали усеньке містечко, сім днів поспіль Старий Ірландець поїв у своїй пивниці кожного, хто навідувався розділити з ним печаль, відтак мало-помалу тут перебувало у кільканадцять заходів все чоловіче населення Каїруана – і історія повторилася з точністю до навпаки: завсідники салуну О'Негрі перекочували до Юджіна Кіллі...

І ось тепер навчений гірким досвідом Старий Ірландець в одну мить втратив душевний спокій; сили, здавалося, безнадійно полишили його. Він навіть не міг підняти погляд і хоч би побіжно окинути спорожнілий за якихось кілька хвилин зальчик, бо знав і боявся, що серце його не витримає цієї наруги, – із дна затуманеної свідомості зринуло раптом безжалісне усвідомлення того, що сенс усього його життя саме у цій пивниці і що ніщо йому її не зможе замінити: ця втрата, певно ж, буде набагато відчутнішою і ятрішою, аніж смерть дружини – хоч він її по-своєму й любив, але звістку про її кінчину сприйняв, сказати б, із покірністю перед фатумом, а от нове банкрутство – і саме тепер, коли ще якихось півгодинки тому ніщо не віщувало трагедії! – Юджін не міг сприйняти інакше, як злий ошкір диявола та найбільшу з усіх можливих і неможливих несправедливостей.

«Боже! – затрясся в судомі Старий Ірландець. – За що? Чим завинив я перед тобою?»

Та, видно, господь полишив пивницю та, приєднавшись до ватаги зрадників, подався із ними до салуну О'Негрі.

Старому Ірландцю лишалося хіба що покластися на диво. Але дива трапляються в Каіруані ще рідше, аніж навідини зайд – навіть у найвіддаленіших закапелках Юджінової пам'яті нічого такого, що можна було хоч би з великою мірою умовності назвати дивом, не віднайшлося... Юджіна опосів такий безпросвітний відчай, що коли б під цю пору він наклав на себе руки, це виглядало би цілком логічним і не позбавленим певної вишуканості драматичним фіналом, яким, ймовірно, задовольнився б навіть сам старина Вільям[4 - Тут мається на увазі, зрозуміло, ніхто інший як Шекспір.].

На щастя, господь, здається, бодай краєм вуха, а таки вчув Юджінові молитви і, не маючи ніякої охоти вертатися до салуну особисто, спровадив на спасіння ледь живої душі Старого Ірландця нерозлучних приятелів Ноля Дане (чоловіка вже згадуваної мимри Лін) та Марсела Сильву – співзасновників, співредакторів і співавторів єдиної місцевої газетки «Каіруанські хроніки»[5 - Треба сказати, що уживання множинної форми «хроніки» поруч із заверстаними у «шапку» профілями Сильви і Дане (a la Маркс і Енгельс), зіграло із «батьками-засновниками» злий жарт: і до них самих, і до газети одразу ж (ще й не висохла друкарська фарба на сигнальних примірниках першого номера!), міцно і назавжди приклеїлося назвисько «Каіруанські алкаші»]. Щоправда, хоча б натякнути їм про винятковість перекладеної на них місії він чи то не мав часу, чи не вважав за доцільне посвячувати простих смертних у божі справи, ото ж, піднімаючись рипливими дощатими сходами пивниці, обое були твердо переконані, що жене їх сюди не промисел господній, а багаторічна звичка збавляти передвечірні години у Юджіновій пивничці.

Зазвичай Сильва і Дане обирали столик у закутку, замовляли віскі з льодом, лимон та холодний чай і заводили неквапливі теревені на літературні теми, щедро присмачену іменами, цитатами, специфічними термінами і категоричними присудами, з-поміж яких графоман, примітив, банальщина і убогство виглядали порівняно з іншими мало не як похвала, – обое ж бо приписували себе до письменницької братії й плекали просто таки наполеонівські плани, а те, що ні одному, ані другому ніяк не вдавалося пробитися на сторінки якого-небудь із двох дюжин передплачуваних напару товстих журналів, списувалося на зверхність столичного літературного бомонду до авторів з провінції. «Треба вириватися з цієї багнюки!» – вже не один рік твердили вони один одному, однак полишати насиджені гніздечка не поспішали, тримаючи собі на умі, що краще грітися біля свого вогнища, аніж обпектися біля чужого. Як на те, невдачі додавали їм азарту, чим дошкульнішою була критика рецензентів їхніх опусів, тим затятіше вони вірили, що базгранина їхня чогось варта – бо ж, як відомо, камінцями жбурляють тільки у ті дерева, на яких щось вродило. Все ж двічі на місяць Сильва і Дане хоч і ненадовго, але виривалися з «цєї багнюки» до Авкинівраку на збіговиська літературного клубу «Дубове листя», яким керував підстаркуватий поет Боле Славич (він же Зак Лунний) – правду кажучи, поетик так собі, але з непомірно роздутими претензіями і таким же непомірно роздутим черевом, хронічно загостреною виразкою самозвеличення і жовчного несприйняття будь-чого хоча б трішечки талановитого: будучи, загалом, далеко не дурнем, він просто не міг не скласти справжньої ціни своїм здібностям і сумнівним заслугам, тож панічно жахався однієї лише думки, що хтось намірється спихнути його із п'єдесталу. Оті збіговиська «Дубового листя»

значили для нього те ж саме, що й пивниця для Старого Ірландця, та тільки на відміну од Юджіна, котрий радше згодився б бути повішеним, аніж пропонувати клієнтам не вельми якісне питво, Боле Славич тільки тим і займався, що вихваляв низькопробне віршомаззя. Ту його політику Дане із Сильвою розкусили давно, та все ж намагалися не пропускати жодного зборища, на що була цілком поважна причина: на «Дубове листя» сповзалось, мов гусінь, чимало молоденьких (і навіть геть юних) поетичних натурок, серед яких траплялися й достоту перспективні та багатообіцяючі; і хоч подекуять, що обіцяного три роки треба чекати, а все ж деякі із них сповнювали обіцяне того ж вечора...

Власне, переступаючи поріг Юджінової пивниці, Дане із Сильвою саме жваво обговорювали вчорашню вилазку до Авкінівраку, від якої в обох лишилися щонайприємніші емоції; і хоча упродовж дня приятелі вже з десяток, якщо не більше, разів переповідали один одному подробиці романтичної okazійки з двома приблудними таурхабськими дівичами, та однак хвилі солодких споминів накочувалися знову й знову і вони нізащо не могли відмовити собі в задоволенні заново полоскотати збуджену уяву ще достоту свіжими і незбляклими враженнями з поминулої ночі[6 - Насправді ж пригодка була так собі, нічого особливого. Дівичі виявилися звичайнісінькими шльондрами, що невідомо з якої притики затесалися на вечірку «Дубового листя». Цілком ймовірно, що вони не дуже й розуміли, куди втрапили і що там відбувалося. Поки Боле Славич метушливо скеровував літературний процес у «правильне русло», одна з них солодко дрімала в куточку, а інша через кожні десять – п'ятнадцять хвилин вислизала на перекур до... чоловічої вбиральні. Там її і зацапали Сильва із Дане. Обміну кількома фразами цілком вистачило для з'ясування намірів сторін і зближення позицій. (Історичний тріалог у клозеті проходив приблизно у такому дусі: Сумуєте? – А що? – Просто цікавимося. – А нашо? – Хіба обов'язково задля чогось? – А то не? – А якщо у нас є пропозиція? – Яка? – А не образитеся? – З якої статі?..) Подальший перебіг подій навряд чи заслуговує на детальний виклад. Неважко здогадатися, що сюжет розгортався за випробуваними шаблонами примітивного бульварного романчика: ВУЛИЦЯ (запах тополиного листя і пасма туману на гілках дерев) – ДЕШЕВИЙ ГОТЕЛЬЧИК (старий будинок із облупленою місцями штукатуркою і давно не фарбованими дверима) – ХМІЛЬНА ВЕЧЕРЯ (закуска лишилася майже нечепаною, а за випивкою довелося двічі ганяти до буфету) – ЧИТАННЯ ВІРШІВ (дівичі намагалися удавати із себе цінительок поезії, а кавалери намагалися робити вигляд, що це їм вдається) – БАНАЛЬНЕ ПАРУВАННЯ... Жриці кохання, як на те, абсолютно нічим себе не проявили. Вони навіть не погодились займатися «цим» в одній кімнаті. Відтак можемо висловити небезпідставне припущення, що більшість із оповідуваного одне одному Сильвою і Дане було, м'яко кажучи, лише виплодом неабиякої творчої фантазії.]. Здавалося, ніщо не здатне було похитнути піднесеного настрою друзяк, але незвична тиша й безлюддя у пивниці умить вивітрили з голів ловеласів думки про вчорашні подвиги і змусили прикипіти очима до згорбленої постаті Старого Ірландця.

– Що сталося?

Юджін підняв до них скаламучений погляд і його обличчям, від гостро випнутих вилиць до

тонких землистих смужок губ, проповзла тінь жалюгідної гримаси. Виглядав таким пригніченим і прибитим, що вистачило його тільки на невдалу спробу кволо відмахнутися рукою та майже нечутно прошамати:

– А-а...

Приятелі презирнулися і в німих запитаннях їхніх поглядів, супроводжуваних розгубленим знизуванням плечима, відбилися цілком щирі збентеженість та занепокоєння.

– Ради бога, Юджіне! – не витримав Дане. – Поясни, зрештою, що все це значить?

Однаке Старий Ірландець ніяк не відреагував на слова Дане, немовби й зовсім їх не почув. Зрештою, так воно, мабуть, і було насправду.

– Чи він, бува, не вхлебтаний? – смикнув Дане приятеля за рукав сорочки.

– Та ні, бути цього не може, – озвався Сильва. – Ти ж добре знаєш, що Юджін зайвого собі нізащо не дозволить.

– Всяке буває.

– Але не з Юджіном! – уперто заперечив Сильва. – У нього залізна витримка.

– Дивлячись на нього зараз, можна у цьому й засумніватися.

– Ні, це щось інше.

– Що ж?

– Звідки мені знати! – знизав плечима Сильва.

– То не ручайся! – роздратовано хмикнув Дане. – Теж мені адвокат вискіпався!

Сильва зміряв його здивованим поглядом, усміхнувся поблажливо: мовляв, що з тобою, дружище? – і враз немовби стрепенувся від ледь вловимого і ще недокінечно зрозумілого поруху, що його зазвичай називають інтуїцією, й наступної миті повітря розітнув владний і гнівний окрик:

– Що за чортівня, Юджіне? Якого біса? Чого ти розсівся, як бовдур? Два віскі, Юджіне! Два віскі!

Цей немислимий вибух невдоволення – несподіваний тим більше, що нічого подібного за Сильвою не водилося з незапам'ятних часів, а про його дивовижну здатність за будь-якої

ситуації зберігати самовладання ходили легенди – справив на Старого Ірландця просто таки чудодійне враження: Юджін скочив зі стільця, ніби викинутий катапультою, крутнувся дзигу, метнувся до стійки, вхопив на бігу рушника, шмигнув кулею до столика у закуті і, змахнувши з його глянцевої поверхні невидимий пил (невидимий і, швидше всього, неіснуючий, бо більш ідеальної чистоти, ніж у Юджіновій пивниці, годі було й бажати), виструнчився й засвітив на вустах променисту посмішку:

– Прошу!

– Зовсім інший коленкор! – задоволено сплеснув долонями Сильва, небезпідставно тішачись зі своєї витівки, хоч для нього самого вона, чесно кажучи, була не менш несподіваною, ніж для Юджіна, і коли б Сильві довелося комусь пояснювати, як вона прийшла йому в голову, зробити він це навряд чи спромігся б. Але, зрештою, то не так вже й важливо.

– З тебе вийшов би першокласний психолог, – не без захоплення констатував Дане і, підбадьорливо поплескавши Сильву по плечу, поцікавився в Старого Ірландця: – Скажи-но, Юджіне, де це всі поділися? Помер хтось чи що?

Старий Ірландець одразу ж скис, і хоч до глибокого трансу цього разу справа вже не дійшла, все ж відповідь його прозвучала сумливо і підупало:

– Гірше! Набагато гірше!..

– Та що ж, врешті-решт, трапилося?

– Чужак об'явився, ось що! – люто блимнув Юджін.

– Отакої! Що ж у цьому поганого?!

Юджін відвернувся, похнюпив голову і украдьки змахнув тильним боком долоні непрохану сльозу.

– А куди, ви думаєте, його занесло?! – голос його здригнувся. – До ганделика того сучого сина!

– О'Негрі?

– А що, в Каіруані є інший сучий син?

Звісно, вони знали іншого сучого сина, ймення якому було Агне Кобуз, але зараз ім було не до нього, тож і ми не станемо випереджати події й наразі обмежимося тільки побіжною згадкою про його існування й відкладемо ближче знайомство на потім, для більш слушної

придебенції.

Втім, жоден з приятелів нічого не встиг відказати, бо їхню секундну загаяність Старий Ірландець розцінив як мовчазливу згоду, і це додало йому сил накинутися з потроеною завзятістю на ненависного конкурента.

– Отож-бо що нема! Такі покидьки народжуються раз у століття! Авжеж, свиня є свиня! Хіба її відучиш рити? Дзуськи! Її тільки шпичка зупинить!

– Але ж, Юджіне! – спробував вгамувати його Дане. – Хіба О'Негрі винен? Це ж чиста випадковість, що той чужак утратив до його забігайлівки!

– Випадковість? – аж захлинувся з люті Старий Ірландець. – Та я певен, що сам О'Негрі це все підлаштував!

Дане тріпнув головою, відкидаючи з-над очей чорного, аж смолянистого, чуба, і у погляді його шмигнула метка допитливості:

– Ти так думаєш?

– Я не думаю! – загамселив себе кулаком у груди Юджін. – Я переконаний! Я не маю у цьому жодних сумнівів! Ця свиня здатна ще й не на такі підлості, аби тільки звести мене зі світу!

– Легко когось ганьбити, якщо не бачиш перед очима дрючка, – глумливо прорік Сильва, беручи зі стійки пляшку віскі. – Звісно, ти маєш право так думати, – розважливо й спокійно провадив далі, відгвинчуючи закрутку, – але я більше схильюся до того, – пошукав очима посудину, – що ти дещо перебільшуєш! – хлюпнув віскі на денце склянки. – Більше того, я певен, що усі твої звинувачення ніщо інше, як гіпертрофований витвір неадекватної реакції уяви, ураженої синдромом перманентної банкрутофобії.

– Гіп... ур... ур... що? – затнувся Юджін, відчуваючи, як непосильні для його розуміння слова застрягають у мозкові, ніби уламки черепиці в дощовій ринві.

– Та так, нічого, – відмахнувся Сильва, ховаючи посмішку й підносячи склянку до губ. – Твое здоров'я, Юджіне! Побережи нерви, бо весь цей гармидер ні до чого. Це те ж саме, що собаці вити на місяця. Який від того валування місяцеві збиток? Отож! Так само й О'Негрі від твоїх прокльонів. Аніж без толку витрачати сили, ліпше повороши звивинами, яким чином прихилити фортуна на свій бік. Якщо бажаєш, дам тобі пораду: якщо ти так вже впевнений у підступності О'Негрі, віддяч йому тим же. Я навіть можу взятися тобі у цьому допомогти.

– Допомогти? – виглипнувся Юджін. – Але чим? Як?

Сильвіні слова надто сповільнено і мляво добиралися до схарапудженої бурхливими емоціями свідомості Старого Ірландця. Якоись миті здалося навіть, що їм взагалі судилося щезнути безслідно, наче мильним бульбашкам, і Марсел вже було зібрався махнути рукою на цю безнадійну справу, – аж тут на Юджіна таки зійшло просвітлення.

Sekcio 2 (retrospecto): netie kajneen ci tiu momento

Минуло бозна-скільки часу (не вічність, зрозуміло, та все ж і кілька тижнів щось значать!), а Леон Коузак ніяк не міг дати собі раду й розібратися з тим розгاردіашем, що осоружно млоїв його душу. Постійна ворожнеча із самим собою підточувала Леонові сили, він марнів буквально на очах, від безсонних ночей та надмір спожитих спиртного і кави у голові шуміло, і вже зранку він занурювався у понурий транс, під час якого нічого і нікого не помічав – притулюється в куточку, втелещить погляд куди-небудь і сидить, не ворухнеться, немов воскова фігура з музею madame Tousseau, тільки губи іноді ледь помітно здригнуться примарою усміху або сіпнеться, мовби од нервового тіпу, брова... Колеги (а то були суціль одні жінки) перешіптувалися: може, Леон навчився спати з розплющеними очима? А що подібна сцена повторювалась тепер щодень, то почали йому заздрити: це ж треба таке! Гульвісить собі ночі напротик, а на роботі відсипається, та ще й так хитро, що начальство ніякої рахуби скласти не може: ну, сидить собі чоловік, замислився, то в нього ж робота така – думати, а не мішки тягати!.. Оживав Леон (дами все-таки вважали, що просинався) перед обідом; на якийсь час до нього навіть поверталася здатність відпускати коники – він знову ставав тим Леоном, до якого всі звикли і яким його любили.

– Леоне, ти якийсь сьогодні не такий, – улесливо підкочувалась котрась. – Леоне, а Леоне, що з тобою? Перетрудився, бідненький?

– З вами хіба не перетрудишся! – плескав Леон її по сідничках.

Відстрибувала, але на таку відстань, аби він без проблем міг знову дотягнутися долонею до її задка: за тих кілька літ, відколи Леон тут працює, ті його поплескування стали чимось на зразок ритуалу, й ніхто на них не ображався; ба, більше того! – дами так до них звикли, що вважали те дійство мало не головним Леоновим обов'язком і навіть починали приндитись, якщо він протягом дня хоча б по одному разочку кожну з них не підшльопне. І Леон, треба визнати, не відлинював. Навіть товстозаду, аби не сказати непристойніше, Гілларі, котра вже збиралася на пенсію, не обходив, бо й загалом не вмів і не любив ображати жінок. Через ту його сердешність, власне, й трапилась та катавасія, що так нагло вибила Леона з колії й мало не довела до чортзна-чого!..

І хто б міг подумати, що взагалі таке могло статися! Щоб у Леона, котрий узагалі ніколи ні за що не переживав, мало дах не зсунувся через суцзу ерунду?!. Ще й не таке ж траплялося з ним, були такі зальоти, про які ниньки й згадувати бридко, були пригоди, після яких на душі пошкрібувало й остерігався наблизитися до дзеркала, бо сором пік перехрестити погляди із самим собою (ну воістину: хіба не повіриш, що очі – дзеркало душі?!); в такі напади самоколування Леон по кілька днів не голився, ощетинювався, і то було запорукою й передумовою одужання, бо тоді на нього неодмінно наїжджала шефова секретарка, дівця тупувата, але закохана в Леона до опупіння, до того ж – зі стрункими ногами, осиною талією й буферами з епохи Ренесансу.

– Леончику! – муркала вона, підловивши його де-небудь у коридорчику. – Ох, як мені подобається твоя небритість!

І, витягнувшись навшпиньки, підсовувала до його підборідка декольте та, хихочучи, терлася вилогом білястих грудей об шорстинки.

– Ох, як вони звабно поштиркують!

По тому витягувала губки великою літерою «О», хапала Леона за зап'ястя, нетерпеливо смикала руку вгору і, азартно підкотивши повіки, легенько покушувала кінчик великого пальця.

– Леончику, придумай що-небудь!

Придумувала, правда, здебільшого сама: в опочивальні шефа; на своєму столі, упершись головою в селектор, аби не ковзатись; навзгінці і навколішки у вбиральні; у себе вдома, коли чоловіка відсилали у відрядження; за лаштунками в театрі, коли там проходили збори акціонерів, саме під час довгого, нудного і безбожно брехливого шефового виступу; ще де-де – усього й не згадаєш!..

Не скажеш, що Леон був в особливому захваті од тих здібок; від них відгонило вульгарністю, все відбувалося надто швидко і запрограмовано – з того, як вона посміхалася, до чого торкалася, якою частиною тіла терлася, він вже безпомилково знав, чого вона запрагне. І хоч давно вже не спалахував до неї тим азартом, що в перші рази, та йому подобалося, неймовірно подобалося, наставляти роги шефові, тож все-таки гріх було твердити, нібито не мав Леон з тих І'атоміг-ів насолоди. Щоразу, отримавши в такий спосіб сатисфакцію за шефові наїзди, він утішався вчиненою помстою (бо шеф таки його недолюблював і частенько розпікав з приводу і без), душа його звеселялася і в ній на якийсь час вже не знаходилося місця для сумнівів та гризот. Може, так воно було б і тепер, але секретарка повіялася на курорт (ясна річ, із шефом!!!), і Леонові раптом відкрилося, що іншого ефективного способу побороти меланхолію, окрім як насолити шефові, він не відає... З цим було важко змиритися, і він нібито й не збирався миритися, – але що з того? Гра не варта свічок, якщо свічки погасли!.. А Леон хоч і був натурою сильною, та все ж не

настільки, аби протистояти власним слабкостям, тим паче, що не мав до того аніякої спонуки, щиро вважаючи, що насильство над собою ні до чого доброго не приведе: у кожного своя доля і свій шлях широкий...

Леонів широкий шлях починався підобідньої пори з вузького проходика між облупленими одноповерховими будиночками позад контори – через захаращений усяким мислимим і немислимим непотребом дворик, повз скопище безхатченків і п'яничок[7 - Практично щоразу, заходячи до цього дворика, Леон Коузак мимоволі усміхався від згадки про назвисько «гільдія дворян», яким влучно і дошкульно хтось із дотепників сукупно охрестив і саме місце, і специфічний контингент, що тут постійно (а дехто й безвилазно) кучкується.], котрі облюбували цей п'ятачок під самісіньким носом мерії і полісменів, невдалі від найдешевшого винного погрібка з претензійним найменням «Titanik», де за кілька мідяків можна було розговорітися на порцію смердючої текіли; з дворика цього навіть за найвітряннішої погоди не видимались характерні для відхожих місць запахи і будь-який випадковий зальотник чимдуж тікав звідси геть, затиснувши пальцями ніздрі; Леон же вважав цей п'ятачок такою ж візиткою міста, що й помпезний Музей астронавтики чи пішохідний міст через Віретет, перетинав його без поспіху, ніздрі пальцями не затуляв і до «дворян» ставився без презирства. Чому так, і сам не знав; чесно кажучи, і не замислювався над тим. Може, просто йому було все одно, бо й жалошів ніяких до тих нещасних також не відчував ніколи – були вони йому байдужі так само, як і музеї, і мости, і сотні інших речей, з якими давно вже зжився, звикся і змирився. Та й був Леон трошки лінькуватим, і саме лінь, вочевидь, прокладала йому маршрут через цей дворик, бо інакше, щоб дістатися «Акваріуму», у якому зазвичай підобідував, довелося б тіпати в обхід зайвих півкілометра.

Публіка в «Акваріум» вчащала різна. Із самого рання, тільки-но годинник на мерії бемкав сьому, сповзалися з усіх щілин, немов таргани, синьошнобики, бо о цій порі ще ніде в доокружжі не наливали, та й ціни були тут майже божеські: пляшка пива – один кучмеро[8 - Приблизно \$0,7.], а склянка віскі – й того менше, якихось шістдесят п'ять пустивиків[9 - 1 пуствик = 1/100 кучмеро.]. Трохи згодом, десь під дев'яту, підтягувалась богема, здебільшого – у футболках навипуск та халамидних штанах; у масі своїй була богема безгрішною – не у розумінні праведного способу існування (в тому гріх її було запідозрити), а з огляду на протяги в кишнях. Стрельнути цигарку чи зачепитися хвостом[10 - Тут: на халяву.] за чашечку дармової кави товариство це вважало ледве не справою честі. В обід набігала татарвою дрібна чиновницька орда – перехилити наскоро по п'ятдесят грамів бренді та обмінятися з колегами новинами й плітками; клерки, як правило, розкладали пас'янси вірогідних звільнень і призначень, а клеркині утаємничували одна одну в більшш приземлене: хто-коли-кого і де-що-почім, – причому з таким азартом, ніби на службі убивали час не на те саме!.. По обіді на якусь годинку наставало відносно затишшя, а ближче під вечір заходила на друге коло богема, розріджена студентством, невдовзі (і вже надовго!) завертало розслабитися після виснажливих восьми годин байдикування чиновництво, услід за ними окуповували кілька столиків дрібні вуличні і базарні торговці. Забрєдав на вогник ще всякий інший люд – одні заходили, інші виходили, ні на мить не

даючи спокою нещасним дверям; рейвах і вовтузня в усьому нагадували який-небудь привокзальний буфет, не вистачало лишень оголошень про прибуття-відправлення поїздів. Та, попри все, у всьому тому були свій шик і безперечні переваги; надто для натур, подібних Леонові. Він не брався судити, що саме заваблює сюди весь цей забрід – найфайніша у місті кава, дешеве спиртне, бажання розвіяти нудьгу чи ще там щось; йому до того не було ніякого діла, чужі спонуки і резони не цікавили Леона. Його ж самого зманювали в «Акваріум» риби – не ті, з викладеної на стіні мозаїки, а ті, що легко ловились на гачок притишено-манірного:

– Рибонько!..

Їх тут завжди водилось достобіса. Далєбі, їх можна було називати і зайчиками, і зіроньками, навіть кізками чи антилопками – все одно, аби лиш їхнім вушкам вчувалися ті ж таки заманливі, обіцяючі й бентежні інтонації...

Діставшись кав'ярні, Леон уповільнював ходу; нібито задля того, щоб докурити цигарку (яку чомусь неодмінно припалював за десяток кроків від «Акваріуму»), насправді ж – аби, неквапом дефілюючи вздовж вікон (всього їх було п'ять), профільтрувати очима натовп усередині приміщення, із цілком практичним наміром заздалегідь застрахуватися од небажаних зустрічей, це раз, а заодно висмикнути чіпким натренованим поглядом претенденток на жваве й недаремне – на предмет відомих перспектив – спілкування.

Під кав'ярнею Леон неминуче наштовхувався на Ігна Атьєва – приземкуватого товстуна, котрий мав звичку о цій порі «торгувати» тут побрехеньками. Були вони знайомі літ із двадцять, все й про все у них уже було перебалакано, тож спілкування їхнє тепер обмежувалося тим, що Ігн Атьєв розповідав двійко (чомусь саме стільки, не більше й не менше!) анекдотів, які Леон одразу ж забував. Забував не тому, що були вони не надто удатливими (у цій царині Ігн Атьєв був визнаним спецом), а тому, що над помислами Леоновими владарювали інтереси значно кардинальніші: пекло пірнути в пекло згубних випадковостей і випадкових згуб...

Переступав поріг кав'ярні повільно і поважно; на правах завсідника із багаторічним стажем обслуговували його тут без черги, тож, забачивши Леона, кельнерки мило усміхалися, а він, відповівши їм тим самим, відходив углиб зали зайняти місце за столиком під вікном і розгорнути прихоплену в кіоску по дорозі газету. Утім, читати йому, як правило, не доводилося. Ледве встигав пробігти очима заголовки на першій шпальті, як перед ним поставала стара в'єтнамка Же Ня.

– І коли ти начитаєшся! – шипіла прокуреним голосом, виставляючи на столик філіжанку з кавою, склянку віскі і хот-дог на фаянсовому блюдечку. – Лучче би на мадмульок п'ялився!

– Ти ж знаєш, Же, я не по цьому.

– Як же, не по цьому! – переходила на змовницький шепоток Ня. – Хіба, думаєш, не виділа учора, як ти, безстиднику, в обнімочку з тею чорною перед закриттям виходив! А ще говорє, що не по цьому...

– Помиляєшся, Же! Просто дама попросила показати їй дорогу до бібліотеки.

– За дурнувату мене держиш? – хитала головою, невміло намагаючись зобразити осуд, в'єтнамка. – Яка бібліотека в одинадцять ночі!

– То й що? Як кажуть росіяни, учення – світло.

– До мунги мені твої росіяни! – лаялася Же, і у цьому випадку Леон не сумнівався у щирості її слів, бо знав, що стара в'єтнамка люто ненавиділа росіян, вважаючи їх головними винуватцями усіх своїх бід і поневірянь, й була певна того, що тільки через них мусила покинути Сайгон...

– Це я вже чув, – під'юджував Леон. – Ось тільки, Же, ніяк не можу уявити, як вони всі помістяться у твоїй... ну, не буду уточнювати... Ти ж така мініатюрна!

– Хай тебе це не хвилює! Яюсь постараюсь, тільки б їм напакостить...

– Гаразд, гаразд, – зупиняв її Леон, не даючи спалахнути русофобській пристрасті, що загрожувала Же нервовим стресом. – Облишмо цю тему й поговорімо про щось приємніше.

В'єтнамка на хвилюку вмовкала, а тоді знову наvertала розмову до його походеньок:

– Але ж і фруктик ти, Леоне! От мені інтересно, коли ти вже... ех-хе-хе!.. начитаєшся?! Скільки ти вже всяких книжок різних перечитав, хоч можеш полічити? І нащо їх тобі стільки?

– Розумієш, Ня, je veux un tresor qui les contient tous![11 - Я хочу володіти багатством, яке увібрало у себе все! (фр.)]

– Обзиваєшся вумними словами, да? – насторожувалась Же.

– Боже збав! – відхрещувався Леон. – Просто я хотів сказати, що погана та миша, яка знає лише одну дірку.

– А при чому тут миша? – ошелешено підсмикувала брови в'єтнамка. – Ясне діло, я, як і всяка жєнщина, боюсь мишей, но нащо мені цим пєкти очі?

– Миша тут і справді ні до чого, – терпляче пояснював Леон. – Це варто розуміти так, що

поганий той читач, котрий читає тільки одну книжку.

– Ти таки дочитаєшся коли-небудь! – добродушно сварилася пальчиком Же Ня й нарешті відчалювала у свої пенати, бережливо несучи під пахвою порожню тацю, як який-небудь дрібненький чинуша – безцінну для нього теку з крокодилячої шкіри; і подібність ця була настільки разючою, що від одного лише позирку на цей спектакль Леона починав розбирати сміх...

Але останнім часом, відколи спостигла його та незбагненна напасть, до причини якої не міг докопатися, Леон раптово й рішуче зрадив своїй багаторічній звичці вчащати до «Акваріуму», лише зазірав обідньої пори наскоро вихилити порцію віскі, запихнути в пельку хот-дога й запити його кавою. Не приваблювали його сюди вже ані теревені з благодушною в'єтнамкою, ані перспективи знайомства з рибками-кізками, ані будь-що інше, – нудьга, відстороненість, байдужість поволі заповнювали й вихолощували його душу, відчував, що твориться з ним щось страшне й непідвладне його волі та бажанням; його переполовинювало й ламало, світ відчужувався від нього, а він ставав чужим світові, і те уподвоене відчуження перетворювало його на цілком протилежні мікроскопічні істотки (а може, і неістотки вже?), котрі з уподвоеною ж космічною швидкістю мчать напролам крізь усе до розчахнутих навстіж воріт непередбачуваного – до тієї Чорної Діри, у якій все никне й щезає назавжди.

Йому снилися дивні, схарапуджені й геть неймовірні сни, можливо, у тих маячливих видіннях і приховувалась відгадка чи бодай натяк на неї, але вони неодмінно закінчувалися різким пробудженням й одразу ж забувалися, стиралися з плівки пам'яті, полишаючи по собі лише невиразні емоційні сплески і тягучий розпач від усвідомлення власного безсилля зачепитися хоча б за якусь дрібничку, який-небудь крихкий відламок, що міг би стати поживою для роздумів чи, принаймні, утішливою ілюзією її.

Він нуртувався, хапався то за те, то за інше, але ніщо не приносило йому спокою, ні в чому не міг віднайти опертя, мучився і страждав, – треба було рятуватися, але чим? Випробував, здавалося б, усе – горілку, коньяк, пиво, заспокійливі пілюлі, висіння на турнику донизу головою, холодний душ, читання «дефективів» упереміш із серйозними науковими статтями, – але ніщо, ну геть ніщо, не діяло: попустить на якусь мить, а потім знову те саме, та ще й з більшою силою!.. «Який же біс тебе точить? – не раз, і не два, а десятки, сотні разів злостував на самого себе. – До чого ці копирсання в собі? Що, зрештою, сталося?..» Але відповіді не знаходилося...

Sekcio 3: altibajos

Багаті теж плачуть. Диявольська гра Янг-Ола. Юті Моканеш жертвує своєю честю заради процвітання фірми.

Rien n'est plus difficile que de reconnaitre
un bon melon et une femme bien.[12 - Немає нічого важчого за намагання
розпізнати стиглість кавуна і порядність жінки. (фр.)]

Потер Копонешро прокинувся ополудні з важкою головою і мультим неспокоєм.

Та коли перше після учорашньої гульби, що затягнулася до глибокої ночі, було річчю закономірною (надто якщо взяти до уваги гримучу суміш спожитого спиртного – шампанське, бренді, віскі, знову шампанське, а настанок ще й пиво), то для другого важко було знайти хоч яке-небудь пояснення. Потер увіч не бачив причин для занепокоєння і був певен, що тривожитися немає з чого. Бізнес його йшов угору, гаманець з кожним днем все тугіше набивався грошвою, вдоволена давно омріяним статусом заможної дами дурепа Мейра, здається, нарешті заспокоїлась і перестала діймати ревностями та усілякими несусвітніми претензіями, а молоденька Юті Моканеш виявилася доволі тямливою не лише в конторських справах. Чого ж, питається, ще бажати, коли й так усе складається якнайкраще? Зрештою, він і не бажав. І не складав ніяких грандіозних далекосяжних планів. Звичайно, було б зовсім не кепсько розвернутися ще крутіше, але навіщо надирватися без нагальної потреби? І так заздрісників розплодилось довкруг, все не можуть заспокоїтися, як це йому вдалося за такий короткий час збити непоганий капіталець.

«Ух, ненавиджу!..» – люто скреготнув зубами Потер, й одразу ж був за це покараний: необережний різкий рух відізвався страшенним болем у скронях та потилиці, і крізь стражденно викривлені уста продерся скімливий, як рип старої половиці, мимовільний стогін: «Oh shi-i-it...»[13 - Лайно (англ.), але в грубішій формі.]

Потер знеможено склепив повіки й завмер, боячись навіть пальцем поворушити. Неабиякий досвід підказував йому, що будь-яка необачність може обернутися нестерпною пекельною мукою, тож найліпший вихід у цій безрадісній ситуації – відлежатись пластом, поки не попустить.

Але дочекатися вистражданого полегшення Копонешро не судилося: тільки-но лещата, що стискали його нещасну голову, ледь-ледь ослабли, до кімнати, грюкнувши дверима, влетіла осатаніла Мейра.

– Негідник!

Очі її палали неврастенічним збуренням.

– Скотина!

Мейрине обличчя перекосила гримаса несамовитого гніву.

– Merde, quelle merde!..[14 - Лайно, яке лайно! (фр.)]

То вже було більш ніж серйозно: коли Мейра починала лаятися французькою, це означало, що в ній прокидається лихий норів її навіженої матусі, яка уславилась тим, що добряче попила крові не тільки зі свого нещасного благовірного і з усіх близьких та далеких родичів, але й залляла сала за шкіру не одній сотні каїруанців.

– Кнуряка некастрований! – Мейра погрозово замахала кулачками і рушила на Потера.

– Ти що, рехнулася? – цілком реальна небезпека змусила Потера умиць забути про болячки і зготуватися до відсічі. – Якого чорта?! У мене й так голова розколюється на шматки!

– Zut alors![15 - Начхати! (фр.)] – заверещала Мейра, бризкаючи на всі боки слиною. – Виставив мене на посміховисько та ще й дурника клеїть! Через тебе мені хоч на вулицю не потикайся! Падлюко! Дійшло до того, що навіть та курва Дане з мене глузує! А все через твою сучку секретарку! І це я, поважна дама, повинна терпіти знущання через якусь кривоногу шмаркачку?!

– До своїх спершу придивись! – огризнувся Потер.

– Що-о-о? – сторопіла Мейра.

Чого-чого, а такої зухвалої підлості вона аж ніяк не чекала.

– Ти на що натякаєш? – обличчя її вкрилося лататтям кривавих цятринок, губи ображено задрижали, а у раптово змарнілому погляді застигло тривожне вичікування.

– Та провались ти крізь землю! – намацавши слабинку у бойових редутах ворога, Копонешро заволодів стратегічною ініціативою і, не даючи Мейрі отямитися, перейшов у наступ. – Що ти собі дозволяєш? Думаєш, я терпітиму твої вибрики? Подивись, подивись на себе! Забула, у чому ходила ще рік тому? Теж мені леді вискіпалась! На чі гроші одягаєшся? На чиї харчах від'їла задницю? Я кручусь, як білка в колесі, щоб у домі був достаток, а ти цілими днями вештаєшся по знайомих, тринькаєш гроші на що попало, ще й набираєшся нахабства влаштовувати мені скандали!

Потер на хвилюку замовк, аби перевести подих перед тим, як завдати вирішального удару,

що повинен був, за його задумом, остаточно деморалізувати і знешкодити противника.

– Тобі щось не подобається? Нема проблем! Пакуй свої манатки і забирайся геть, хоч до чорта в зуби, хоч до своєї біснуватої матінки! І то негайно!

Однаке його упевненість в перемозі виявилася поспішною. Ворог ще мав достатньо сил для опору і так просто здаватися не збирався. Навпаки, Мейра не тільки вистояла, але й перейшла в контратаку.

– Volontiers![16 - Охоче! (фр.)] – розітнув повітря войовничий клич і блуза на масивних Мейриних грудях напнула й затріпотіла, немовби бойове знамено. – Mais oui![17 - Атож! (фр.)] Я так і зроблю! Але не думай, що тобі це легко минеться! Так тебе знеславлю, що довіку не одмиєшся! Варто тільки натякнути кому-небудь, що не ти мене прогнав, а я сама тебе покинула, бо ти немічний у ліжку і від тебе тхне, як із бочки з сечею! О, будь певен, після цього жодна каіруанська шльондра не спокуситься на твої крадені грошики! Та це ще не все! О, далеко не все! Досить мені шепнути кому слід, звідки до тебе ті грошики прип...

Удар пудового кулачища обірвав Мейрині погрози на півслові, а сама вона, відірвавшись од підлоги, пролетіла кілька метрів і брикнулась навзак на модерний, а la Ludowik XIV, розкішний фотель з масивною високою спинкою, оздобленою інкрустаціями і химерними візерунками, що був доставлений на днях аж із столиці за спеціальним замовленням і який, власне, й був приводом учорашньої гульби: Копонешро давно вже знемагали жадобою похизуватися чимось рідкісним і незвичайним для тутешніх країв, отож щойно випала нагода, не поскупилися на щедрі витрати і влаштували звану вечірку для найвпливовіших і найдостойніших каіруанців, до яких належали, ясна річ, перші чини мерії, поліцейський комісар Пад Люка, податковий інспектор Янг-Ол, директор департаменту бізнесу і торгівлі Хабаряну-батько, старший чиновник представництва федерального комітету дозволів і заборон Хабаряну-син, а також ще дехто з менш солідних місцевих клерків та діячів, підтримувати приязні стосунки з якими Потер вважав далеко не зайвим...

– Досмерділась, гівнючко?

Нокаutowана хуком справа Мейра розпласталась на осерді сімейної гордості, карачкувато розкинувши ноги і знетямлено вирячивши очі, й скигливо постогнувала.

– Бач що скотина надумала! – прошипів, хижо либлячись перекошеним ротом, Потер. – Зажди, я тобі не таке ще справляю!..

Мутний позирк його банькуватих очей вихопив під задертим краєм Мейриноного плаття рожеву смужку мереживних трусиків, і Потер раптом відчув просто таки дикий позив. Гаряча хвиля спохоті плюхнулась в скроні, обпекла мозок і двигочучи, ніби вулканна лава, стрімко поповзла донизу.

– Зараз узнаеш, який я слабак! – залящав у Мейриних вухах мстивий регіт.

Нещадно розправившись з тендітною матерією одним посмиком руки, Потер накинувся на Мейру з таким знівиснілим оскаженінням, на яке навіть не кожен звір здатен. Вона спробувала боронитися, але Потер брутально ухопив її за патли, і нестерпний біль – ніби з тебе заживо здирають скальп! – умить згасив Мейрин опір...

– Задоволена?

Мейра принижено схлипувала, її губи вивергали лайку і прокльони, а очі палали ненавистю.

– Ще б пак! – Потер не збирався обмежуватися лише фізичним збиткуванням, для повного задоволення йому потрібно було добити жертву морально. – Запам'ятай, сучко, що зі мною жарту кепські! Добре запам'ятай!

Він неквапом перетнув кімнату з виглядом людини, що не відчуває за собою жодної провини та цілковито впевнена у власній правоті, і зупинився перед вікном.

– Остерігайся мене дратувати, бо іншого разу я з тобою церемонитись не буду. Якщо коли-небудь почую ще бодай одне криве слово, зроблю з тебе криву. Зрозуміла, та chere?[18 - Моя люба (фр.)] Не чуєш? Ну-мо ж! Як це там на твоїй клятій французькій: je comprend?[19 - Я розумію (фр.)] Так, здається? Oui?[20 - Так? (фр.)]

Мейрине схлипування посилювалось, поволі переходячи у ридання.

– Перестань ревіти! – гаркнув Потер. – Я сказав, перестань! Бо інакше...

Можна лише здогадуватися, у що могло вилитись те «інакше» і скільки ще відер сліз коштувало б воно мимрі Копонешро, якби не раптова поява у проймі дверей руді чуприни водія, котрий приніс звістку про те, що у конторі на Копонешро чекає інспектор Янг-Ол.

– А чого йому треба?

– Не знаю.

Водій розвів руками і вкрадливо зиркнув на зарюмсану мимру Мейру. Потер спаленів: не вистачало ще, щоби усяка дрібнота тицяла носа у його сімейні справи!

– Забирайся геть!

Нещасного ніби вітром здуло, а Мейрі дісталася чергова порція злостування.

– Догралася? Тепер цей бовдуряка казна-що може подумати! Я ж попереджав тебе, щоб припинила!

Мейра відвернулася, підтягла під себе ноги й скупилася калачиком, ховаючи обличчя в долонях. Тіло її здригалося від беззвучних схлипів, та даремно було сподіватися, що вони спроможні викликати в Потеровій душі хоч би краплину жалю. Навпаки, пригнічений і нещасний Мейрин вигляд наюджував його до нових капостей, і Потер, безперечно, з величезним задоволенням продовжив би екзекуцію, але просто не мав на те часу, бо мусів поспішати: як би там не було, а примушувати Янг-Ола нудитись очікуванням не варто.

«Хоч би Юті вкумекала чогось йому налити!» – занепокоївся, не маючи ані йоти сумніву, що приперон[21 - Несподіваний, без попередження візит, здебільшого небажаний (жарг.)] Янг-Ола викликаний нічим іншим, як бажанням поправити здоров'я.

Бідолашний Потере!

Наївний злодієро Копонешро!

Як же ти, сердего, жорстоко помилявся! Коли б ти лишень знав, як!..Учора (власне, сьогоднішньої ночі), коли ви з Янг-Олом ніяк не могли розпрощатися й разів зо три вхлюпували на брудершафт у свої ненаситні пащі келихи шампанського, тобі здавалося, що віднині Янг-Ол у тебе на гачку й ніякі каверзи з податками тобі вже більше не загрожують. Правда ж, ти думав саме так і саме про це? І хоч тебе нудило від слинявих Янг-Олових губ[22 - Якщо чесно, автора обломує витратити час, зусилля і папір на опис зовнішності Янг-Ола. Хоч нібито закони жанру того й вимагають, однак маю у своєму розпорядженні аргумент, що дає повне право зі спокійною совістю зневажити у цьому випадку усталені літературні канони. Передовсім візьмемо до уваги, що Янг-Ол належав до племені податкових чинуш, а що це за братія – читачі, безперечно, і самі добре відають. З добropорядністю, як водиться, вони не дружать, натомість мають достоту пихи, нахабства і цинізму, аби вбачати сенс свого існування у повсякчасному псуванні настрою і шарпанні нервів безневинним пересічним громадянам. Декому з них вдається відточити це жорстоке ремесло до філігранної досконалості, справжнісінького диявольського мистецтва. Ці риси в основному й формують їхнє oblico atogale, заодно з тим зумовлюючи деякі антропологічні ознаки виду, як-то: непоказність, миршавість, добре розвинені жувальні м'язи, гострий рухливий ніс із неспокійними, постійно щось винюхуючими ніздрями, неприємний слизький погляд, що зазвичай шугає, мов шуліка, врізнобіч у пошуках поживи etc. Янг-Ол, безперечно, був яскравим репрезентантом свого виду, тож усі наведені вище риси, з дуже незначними доповненнями та вкрапленнями, були особливо йому притаманні.], ти ладен був терпіти ту жертовну процедуру ще і ще, скільки б того вимагав урочистий момент братання бізнесу з фіскальними органами. А натомість? «Який мерзотник, який мерзотник! – за якусь годину скреготатимеш безсило зубами, гасаючи, мов кіт, якому наступили на яйця, вздовж стіни своєї конторки, час від часу спиняючись, насторчуючи вуха, під щільно запнутим вікном свого ж кабінету. – Який підлотник! Яка

скотина! Нелюдь!» Але то буде запізнiле прозріння, у якому рiдко хто i коли вiднаходить утiху. Бо ж сказано: запізнiле...

І поки ти оце зараз щодуху збiгаєш сходами, застрибуєш в авто i гаркаєш водiєві: «Газуй!», – податковий iнспектор Янг-Ол, зручненько примостившись у кріслі навпроти юної мимзі Моканеш, неквапливо посьорбує чайок з лимончиком (запропонувати чогось мiцнiшого Юті таки не здогадалася) i в паузі між ковтками кидає бiльш аніж вiдверті позирки на гостренькі колiнця твоєї секретарки. Колiнця, правду кажучи, так собі (розмірковує Янг-Ол), та й груди (пiдводить погляд вище) теж не дуже... однак, чорт візьми (прицямкує й облизується), молоденька ж яка! Можна сказати, дiвча ще зовсім! (В голові Янг-Ола трохи макiтриться, очі встилає легенький туманець). Цікаво, це правда, що вона шурумурить з цим пузатим пацюком? (Янг-Ол чмише носом i трясє головою. Це дивно, але згадка про зв'язок Юті Моканеш та Копонешро, що вже устиг стати в Каіруані притчею во язицех[23 - Доречно буде сказати, що для каіруанців немає нічого бiльш захоплюючого i поживнiшого, аніж обсмоктування добряче приправленого домислами i коментарями якого-небудь скандальчика з амурним душком. У скупому на емоції щоденному раціоні будь-яка подiбна оказія цим загалом милим i добродушним людям замiнює найвишуканiші столичні делікатеси.], сколихнула в душі податківця несподiване й не зовсім вловиме вiдчуття, чимось схоже на неприємний осад). Препаршиво улаштовано світ! (Янг-Ол дратiвливо смикається, виловлює пальцями iз чашки кружальце лимона i, заздалегiдь скривившись, закидає його до рота). Геть паршиво!.. (Лице Янг-Ола перекошується, вії дрібно лопотять, наче крильця метелика, вибиваючи з очей сльозу). І що такі молоденькі кiзки знаходять в тих товстих смердючих козлах?! Фу-у-у!.. (Янг-Ол збриджено хитає пiдборiддям). Гроші! Тільки вони їх i манять! Яке безглуздя... Сьогодні вони є, а завтра їх може i не бути. Та варто мені тільки захотіти – умить цього вискокчу Копонешро перетворю у жебрака! (В прояснілих очах Янг-Ола з'являється войовничий зблиск). І цю розсунь-ніжку варто було б провчити! Он як бундючиться. Сидить, уваги на мене ніякої не звертає, ніби я для неї пусте місце. Нічого, нічого! Не довго пташечці літати! (Янг-Ол вдоволено потирає руки, вiдкидається на спинку крісла i благовiйно усміхається, тішачись передчуттям скорої розради).

Копонешро раптом забракло повітря. Ухопившись рукою за серце та пробелькотiвши щось невиразне, він позадкував до вiкна, з неабияким зусиллям переставляючи здерев'янілі ноги.

Янг-Ол, ніби нічого й не сталося, спокiйно доцмулив бренді i, по-езуїтськи либлячись, провадив далі:

– Ви ж розумієте, дорогий мій Потере, що цього вимагає вiд мене службовий обов'язок. Я нітрохи не сумніваюсь, що ви поставитесь до цього як годиться. Коли б ви тільки знали, як мені iноді важко доводиться. Гадаєте, ці перевiрки така вже й приємна річ? Де там! Нiде

правди діти, багато хто ладен мене живцем зарити в землю. Ці люди вбачають у моїй сумлінності казна-що! І ненажерливим псом обзивають, і шулікою, цідять крізь зуби, що я любитель копірситися у чужій білизні і таке інше. А за що, спитаю я вас? За що? Чим я заслужив такого нешанобливого ставлення? Хіба людина, яка прагне чесно відпрацьовувати свою платню, варта зневаги? От уявіть хоч би й себе на моєму місці. Як би ви поводитись? О, знаючи вас, я впевнений, що чинили б ви так само, як і я. Бо людина ви добропорядна і при звичаєна до закону. Кому ж, як не вам, знати, що у будь-якій справі, тим паче у пов'язаній із фінансами, без ретельності і самовіддачі нізачо не обійтисся. Як жаль, як жаль, любий Потере, що більшість наших співгромадян цього не усвідомлюють. Справді, жаль! Але ж ви, слава богу, не такий. І я, слава богу, не такий. От хоч би й сьогодні: я міг би, звісно, не квапитись, відкласти цей візит на якийсь час, тим більше після такого прекрасного учорашнього прийому, яким ви з мимрою Мейрою потішили еліту нашого містечка... До речі, передавайте вашій дружині найпалкіші вітання!.. Так-так, міг би, але ж ви чудесно розумієте, що наші приятельські стосунки не можуть стояти на заваді справам. Справжня і щира чоловіча дружба не визнає поблажливості. Друзі повинні дбати про реноме одне одного, друзі не мають права давати підстави для звинувачень у потуранні протизаконним діям. Ви згодні зі мною, мій дорогий Потере?

Пика Янг-Ола світилася цинічним блюзнірством, гострі вилиці блищали, ніби ретельно вилизаний дубовий паркет у приймальні кайруанського мера.

— Чого ж ви мовчите, любий Потере?

Руки Копонешро тремтіли, і голос його, коли він нарешті наважився заговорити, здригнувся:

— Т-т-так, злодієро... е-е-е...

Потер затнувся й розгублено закліпав повіками.

Йому перемикнуло пам'ять і він, хоч як не старався, ніяк не міг пригадати імені цього самовдоволеного віслюка, що розсівся на канапі у глибині кабінету, недбало закинувши ногу на ногу, підкреслено демонструючи усім своїм виглядом зухвалу зверхність та безперечну перевагу свого становища. Серце Копонешро калатало у грудях, ніби камінець у прив'язаній до котячого хвоста бляшаній банці[24 - До речі, улюблена розвага кайруанських дітлахів.], в занедбаних нетрях свідомості безпорадно скавуліли кволі, наче старий облізлий пес, думки, а голова налилася такою тупою важкістю, що навіть сповна усвідомити весь трагізм та нікчемність власної безпорадності Потер був безсилий.

У цій ситуації Янг-Ол повівся як тонкий психолог і досвідчений інквізитор. Спершу він засміявся. Засміявся коротко і сухо. Затим вишкірив зуби, зображаючи презирливу гримасу. І, нарешті, знову обернувся в люб'язного, щирого й задушевного співрозмовника.

– Заспокойтесь, мій друже! Вам нічого боятися. Я, повірте, не прагну вашої крові. Звісно, прикро, що ви забули записати до декларації двадцять тисяч кучмеро. Але то не така вже й велика біда, все можна поправити. Який мені резон тягнути вас до суду?! Що я з того матиму? Подяку від начальства? Подяками не наісишся, ви й самі це добре знаєте.

– Умгу! Умгу! – спробував вичавити з себе посмішку Копонешро, але зробив це обережно, можна навіть сказати делікатно. Після останніх слів Янг-Ола від серця йому дещо відлягло і поволі поверталася здатність більш-менш адекватно реагувати на виткувате плетиво фраз, що злітали з вуст податкового інспектора.

Разом з тим Потер розумів, що беззастережно довіряти Янг-Олу після уього, що сталося, не можна, з такими покидьками треба добре пильнуватися, аби знов не ускочити в халепу.

– Знаєте, мій дороженький, – поміж тим вів далі Янг-Ол, стишивши голос і надаючи йому інтимних відтінків, – бувають дні, коли я майже нічого не ім... Ні-ні, борони вас боже, нічого такого! – замахав руками, встеживши Потерів погляд, що було метнувся до сейфу. – Не тому, що немає за що. Просто за цією клятою роботою інколи немає коли навіть угору подивитися, не те щоб думати про сніданок чи обід. А втім, чого критися! Чесно кажучи, коли й випадає вільна хвилина, і апетит, здавалося б, розіграється такий, що й слона з'їв би, то не дуже й розженешся. Самі знаєте, які нині ціни... А ви, мушу вам сказати, молодчина! Такий диванчик файний відхапали, що аж-аж! Усіх в Каіруані переплюнули, навіть самого мера. Та що там в Каіруані, всій окрузі показали, де раки зимують! Це ж подумати тільки, які гроші ви вгепали! Вісім тисяч! Я такої суми ніколи і в руках не тримав. А хотілося б, їй-бо, хотілося б! Якби хто дав мені такі гроші хоч би день-два поносити у гаманці, похизуватися перед знайомими, я для такої людини пішов би на що завгодно! До біса декларації, несплачені податки, все до біса. На все заплющив би очі. Все-таки вісім тисяч! Така сума будь-кому заплющить очі. Що б ви не сумнівалися!

Янг-Ол умовк, але у вухах Копонешро усе ще настирливо лящало: «Вісім тисяч!.. Вісім тисяч!.. Вісім тисяч!..» Лящало, доки до нього не дійшло: цей знахабнілий ірод, цей безсовісний козел[25 - Цікаво, чи хтось здибав коли-небудь «совісного козла»?!] вимагає хабаря!

Потер відчув, що ноги остаточно зраджують йому. Гаряча кров шугонула в скроні, перед очима застрибали темні м'ячики. Непідвладне його волі тіло почало осідати, і, аби втриматися, Копонешро широко розкинув руки й відчайдушно ухопився за металеве пруття віконної решітки.

Янг-Ол пирхнув, мало не захлинувшись нежданим смішком.

– Ну, йопеме[26 - Інтелігентна форма надзвичайно непристойної лайки.], ви як Христос на розп'ятті, хай мене господь простить! – насмішувато прорік, відкашлявшись. – Що це з вами? Ви ніби сам не свій. Невже після учорашнього ніяк до тям дійти не можете, га?

Копонешро несамовито захитав головою, аж щоки залопотіли, наче фана на вітрі. Що то мало значити, сказати важко: може, висловлював у такий спосіб заперечення, а може, намагався прогнати спередочей мару і переконатися, що все це – лише поганий, дурний сон.

– Перестаньте, врешті-решт, трясти головою! – роздратовано гримнув Янг-Ол. – Теж знайшли забаву! Я, до речі, прийшов у справах, а не так собі. Але якщо ви не налаштовані на конструктивну розмову, то можемо перенести її на інший час і в інше місце. Здогадуєтесь, куди?

Копонешро тріпнувся і застиг, відморожено втупившись у податкового інспектора. Його обезбарвлений погляд ні про що не говорив і, загалом, видавався порожнім та скляним.

Ця чудасія Янг-Олу вже починала обридати, а випробовувати власне терпіння охоти він не мав. Гучно плеснувши долонями по колінах, інспектор досадливо зітхнув:

– Бачить бог, я цього не хотів! – і рвучко підвівся з канапи. – Що ж, прийдеться передавати діло по інстанції...

Це був відвертий, нічим не приховуваний шантаж. Примітивний, невигадливий, банальний, але разюче ефективний шантаж, що вмент вивів Копонешро зі стану глибокого шоку.

– Заждіть! – залементував з остраху, що Янг-Ол візьме й на правду піде. Або ж просто щезне, розчинившись у повітрі на кшталт нечистої сили (і якби так сталося, Копонешро анітрохи не здивувався б: уся дотеперішня поведенція податкового інспектора кого завгодно підштовхнула б до думки, що Янг-Ол знається із дияволом). – Не поспішайте! Я згоден!

– Згодні? – Янг-Ол спробував приклеїти на вуста вираз святої наївності. – Про що це ви?

– Ну... – зам'явся Копонешро.

Сполошено обернувшись, окинув доскіпливим поглядом двір. Там не було жодної душі. Ця обставина його трохи заспокоїла, але для більшої певності він ще й кілька разів смикнув зацібку вікна.

– Якого біса ви там вовтузитесь? – невдоволено поцікавився Янг-Ол.

– Та так, пусте, – озвався Копонешро, витираючи об штани спітнілі долоні. – Перевіряю, чи зачинене...

– Для чого? – зобразив глузливу посмішку податковий інспектор.

– Ну як же? – здивувався його нездогадливості Копонешро. – Обережність, самі розумієте, у такому ділі річ не зайва.

– В якому ділі?

– Ну... ну... Я про вісім тисяч... – пробелькотів Потер.

– А, ви про це! – забігали у Янг-Ола очі.

– Тільки...

– Що таке? – насторожився Янг-Ол.

– Може... – несміливо почав Копонешро. – Може б... того...

– Що ви там м'ямлите?

– Може б ми домовились про половину?

Копонешро склав руки на грудях і звів на Янг-Ола сповнений вселенської туги погляд.

– По-приятельськи, так би мовити. Га?

– Стоп! Стоп! – замахав руками Янг-Ол. – Я так розумію, що ви хочете відбутися лише чотирма тисячами?

– Авжеж!

Вселенська туга в очах Копонешро змінилася вселенською надією.

Однак збутися їй не судилося!

– Та що ви собі думаєте?! – не на жарт розізлився податковий інспектор. – Ми що, на базарі, щоб торгуватися?! – забігав вздовж стіни, кидаючи на Копонешро нищівні позирки. – Давайте порахуємо! Ви приховали від оподаткування двадцять тисяч, так? З цих двадцяти тисяч ви повинні сплатити тридцять процентів. Скільки це буде? Правильно, шість тисяч. Плюс тридцять процентів штрафу, а це ще шість тисяч. Разом вже дванадцять, так? Тепер додайте пеню. П'ять відсотків за кожен місяць множимо на дев'ять. Маємо ще дев'ять тисяч. Приплюсуємо до дванадцяти. Скільки вийде?

– Двад... двад... двадцять одна? – вражено пробурмотів Потер й знесилено плюхнувся на стілець. – Ви не помиляєтесь?

– Ха-ха-ха! – одізвався рипливим сміхом Янг-Ол. – Ви мене розсмішили! На штрафах, санкціях і пені я, мій дороженький, зуби з'їв! Ось, погляньте, – піддер пальцем верхню губу, демонструючи поріділу шеренгу щербатих та гнилих зубів.

– Але як же це? – розпачливо простогнав Копонешро. – Ви ж нарахували більше, ніж я приховав!

– Все чин-чин, не сумнівайтесь, – «заспокоїв» його Янг-Ол. – На що ж ви сподівалися? Жартувати з податками треба уміючи, бо інакше рано чи пізно ці жарти вилізуть боком. Ще й так вилізуть, що не зоглядишся, як опинишся у задниці африканського слона!

Копонешро відкинувся на спинку стільця, задер голову до стелі і знеможено склепив повіки.

Синя прожилка сонної артерії на його шиї неспокійно пульсувала, з кутиків рота продиралося глухе спазматичне хрипіння.

«Даремні потуги! – хмикнув Янг-Ол. – Хочеш розжалобити? А дудки. Раніш треба було думати. Вкрав – поділись, щоб і тобі було добре, і мені не кепсько. А ти що? Тільки про свої інтереси дбав! Жлоб, одним словом. Натуральний жлоб'яра. Що ж, доведеться зайнятися твоїм перевихованням, ідіоте!»

– І ото не набридло вам ще стогнати? – гидливо поморщився. – Корчите, звиняйте на слові, дурника. Чи ви, може, розраховуєте, що все владнається само собою? Ну що ж, помрійте. Я бачу, що каші з вами не зварив, тож робіть собі як знаєте, а я вмиваю руки. Вже й так занадто багато часу на вас убив, пора й честь знати. Тільки майте на увазі, що тепер я й пальцем не поворухну. Викручуйтесь самі, як можете, а мене ваші проблеми більше не займають!

– Навіщо ж ви так? – подав благальний голос Копонешро. – Хіба ми не могли б домовитися, так сказати, полюбовно?

– Чого ж ні? Звичайно, можемо, – ствердно кивнув Янг-Ол. – Було б тільки бажання. Але ваша поведінка, чесно кажучи, породжує сумнів, чи є воно у вас.

– Та е! Є! – поквапився запевнити Копонешро. – Як же інакше?!

– У такому разі, – лице Янг-Ола осяялось вдоволеною посмішкою, – я не бачу жодних перепон. Скільки вам треба часу, щоб зібрати необхідну суму?

– Ну... – заметушився Копонешро.

Його все ще не полишала надія виторгувати бодай яку-небудь поблажку.

– А можна частинами?

Янг-Ол заперечливо мотнув головою.

– Це виключено! Уявіть собі, що ви загнетеся, не розрахувавшись зі мною повністю. Хто мені відшкодуватиме збитки?

– Але ж я не збираюся загинатися! – розпачливо вигукнув Копонешро.

– Хіба я казав, що ви збираєтесь? Але все може статися. Від смерті ніхто у цьому світі не застрахований і ніхто не може знати, коли і де вона його спостигне. Ви ж не можете гарантувати, скажімо, що не розіб'єтесь на своєму «Форді» де-небудь по дорозі в Авкініврак! Тим паче, що до мене доходили чутки, що ви надто ризиковано водите авто. Зрештою, то ваша справа. Хочете ризикувати – ризикуйте. Але я особисто ризикувати своїми доходами не бажаю.

Копонешро схвильовано засовався на стільці. Від Янг-Олових пророцтв йому зробилося моторошно. В грудях похололо, серце обволік крижаний панцир.

Янг-Ол же, ні на що не зважаючи, продовжував:

– Я повинен дбати про своє майбутнє. Хто його знає, як все обернеться! А раптом народ сказиться і усі поголовно почнуть справно платити податки? Хіба я зможу тоді прожити на свою мізерну платню? Дзуськи! І що? Прослужити стільки років, трудитися, як віл, і не забезпечити собі пристойну старість? Ні, я не можу цього допустити. Тож звиняйте, мій друже, але задовольнити ваше прохання просто не маю права.

Він зробив паузу, аби перевести подих.

– Сподіваюсь, резонність моїх слів не може викликати у вас заперечень. На мое глибоке переконання, у вас немає підстав на мене ображатися. А втім, чого тільки не зробиш заради приятеля! Чесно кажучи, я міг би погодитися на те, щоб дещо підкоригувати суму. Шість тисяч замість восьми вас влаштує, мій дорогий Потере?

«Дорогий Потер» мало не очманів від милостивого дарунка долі[27 - Тут Копонешро явно перегнув палицю: Янг-Ол навряд чи заслуговув на те, аби його ототожнювали з Долею. Та не будемо надто суворими! У пориві щасливої ейфорії Потер ладен був приписати податковому інспектору які завгодно чесноти.].

– О, так! Так! – залепетав, не тямлячись од щастя. – Звісно! Звісно, що влаштує!

– От і славно! – натхненно вів далі Янг-Ол. – Я радий, мій любий друже, що ми нарешті можемо дійти згоди. Повірте, це для мене дуже важливо. Дуже! Не приховуватиму, ви мені завжди були симпатичні, і коли б між нами пробігла чорна кішка, мені по-спражньому було б прикро. Надзвичайно прикро! Я собі, мабуть, ніколи цього не простив би. Таким людям, як ми з вами, треба триматися купи. Сьогодні я вам чимось допоможу, а завтра, дасть бог, і ви мені у чомусь підсобите. Це життя, любий Потере, і від цього нікуди не подітися, не втекти, не сховатися.

– Та ясне діло, – підхопив Копонешро, – життя штука складна і заплутана.

– Нічого заплутаного якраз і немає! – повчально заперечив Янг-Ол. – Все надзвичайно просто: ти мені – я тобі. Ось і вся премудрість. От податкові документи справді можуть бути дуже навіть заплутаними. Це я вам ручаюсь! Хто-хто, а я цю науку засвоїв досконало. Так при бажанні можу заплутати, що ніяка ревізія нізащо не докопається.

– Дивовижно! – захоплено вигукнув Копонешро, улесливо викочуючи очі. – Геніально!

– Перестаньте! – відмахнувся Янг-Ол. – Я не потребую ваших компліментів. І взагалі! Облиште це підлабузництво, воно мені противне. Не пудріть мені мізки, я на таку дешевизну не купуюсь.

Яка муха укусила податкового інспектора, збагнути важко[28 - Така собі заувага з претензією на вершинність філософської мислі: найцікавіше в людях те, що вони ніколи не бувають послідовними – ні у словах, ні у вчинках, ані навіть у думках.], але він раптом так розходився, що бідолаха Потер просто не знав, куди подітися.

– Отак ви всі! Сподіваєтесь лестощами відкупитися! Не раджу тримати мене за ідіота! Не раджу! Запам'ятайте, дорогуша: нічого у цьому світі не робиться за гарні словечка і лагідні погляди. А це значить, що за свою поступливість я маю повне право вимагати компенсацію!

– Та хіба я проти? – розгублено забелькотів Копонешро. – Як скажете... Чого ж ви хочете?

Здавалося, він згоден на все, аби лиш Янг-Ол утихомирився.

– Вашу секретарку!

– Що-о-о-о?

Янг-Ол тицьнув тонким, як у підлітка, пальцем у бік дверей.

– Вашу секретарку!

Копонешро остовпів і, безуспішно силкуючись збагнути зміст Янг-Олових слів, бездумно глипав по-жаб'ячи виряченими очицями.

– А-а-! – плеснув себе по лобі. – Ви хочете узяти її до себе?

– Ви що, зовсім рехнулися? – Янг-Ол покрутив вказівним пальцем біля скроні. – На який фрукт вона мені у конторі здалася?! Я тільки хочу побавитися з нею!

– Тобто як?

Щелепа Копонешро відвисла аж так, що здалося: ще трохи – і вона відвалиться.

– Елементарно, Ватсон! – підленько ошкірив зуби Янг-Ол. – Як у пісенці:

Туди-сюди, туди-сюди
По рейках ходять поїзди.
Туди-сюди, туди-сюди,
Немає ліпшої їзди!

– Але ж... – почав було Копонешро.

– Я не наполягаю, – зловісно обірвав Янг-Ол, – я тільки пропоную!

Лице його при цьому враз окостеніло, очі застигли і вимогливо приклеїлися до Копонешро.

Копонешро зрозумів, що Янг-Ол загнав його у безвихідь й нізачо від свого не відступить.

Опиратися не було сенсу...

Він мусив змиритися з цим. І змирився. Єдине, що непокоїло його – як умовити Юті. Він чомусь був упевнений, що це неможливо, і заздалегідь налаштувався на важку й безрезультатну розмову, і навіть готовий був змиритися з тим, що доведеться через секретарчину непоступливість розкошелитися на повну катушку...

І тому був немислимо вражений тим, що Юті майже не опиралася. Важко сказати, чого більше було у тих його почуваннях – подиву чи розчарованості. Все-таки він сподівався, що юна мимзя Моканеш протестуватиме проти такого ганебства. Навіть уявив, як вона уся

тремтітиме, і тремтітиме не так од сорому, як від обурення. Йому ввижалася гримаса огиди на її гостроносому личику. Можливо, у пориві праведного гніву вона надає йому ляпасів, пригрозить поскаржитися окружному судді або хоча б розплачеться і, кинувшись у ноги, благально квилитиме: «Потере, одумайся! Я люблю тебе і ніхто, крім тебе, не володітиме моїм тілом!»

Але нічого такого не трапилося.

Вислухавши Копонешро, Юті лише поцікавилась:

– Де і коли[29 - Насправді ж погодилася вона не так вже й швидко. Цій фразі передував досить-таки примітний діалог, що його Копонешро (певно, через надмірну схвильованість) просто забув. Що ж, пробачимо злодієро Потеру цей дрібний грішок, але це аж ніяк не означає, що ми відмовимо собі у задоволенні скрадливо припнути (за прикладом Янг-Ола) вухо до щілинки у дверях і, затамувавши подих, сповна насолодитися невидимим проникненням у чужі таємниці. Безперечно, розмова Копонешро із Юті варта того, щоб зневажити докори сумління (якби воно з якогось дива раптом прокинулося) і підслухати її: Ти, Юті... ось що... одне слово, треба... – Що треба, Потере? – Ну це... як це... – Та кажи! – Зараз, зараз... Зажди... Ти от що... Така, значить, ситуація... – Та що сталося, Потере? – Розумієш, нашої фірмі загрожують неприємності. – Які ще неприємності? – Ну, це неважливо, які... Але великі! І тепер все залежить від тебе. – Від мене? – Від тебе. – І що ж я маю робити? – Та нічого особливого... – А все-таки? – Ну... те саме, що й зі мною... ну це... тільки не зі мною... – А з ким? – З податковим інспектором. – Янг-Олом? – З ним... А що ж такого? – Ти вважаєш? – Розумієш... Я б нізащо, ти ж знаєш, як я тебе люблю... Але, повір, що ситуація й справді безвихідна. Цей козел уперся, мов вісьлюк! Думаєш, мені легко? Я ж навіть пропонував йому замість тебе дурепа Мейру,* але він і слухати не хоче! Погоджуються тільки на тебе... – Що ж, якщо ти наполягаєш... – Не я, не я наполягаю! А цей примахолений! – Зрештою, яка різниця!.. Кажи, де і коли? (* І це таки правда!)]?

– Ти не повіриш, але він хоче зараз, – пролепетав Потер. – У моєму кабінеті...

– Зараз так зараз, – байдуже повела плечем Юті і діловито розпорядилася: – Іди покарауль на вулиці, щоб ніхто не приперся.

Йй зацокотіла каблучками до дверей кабінету.

...Коли Янг-Ол з'явився на ганку, його обличчя світилося щасливою посмішкою п'янички, котрому поталанило похмелитися.

Sekcio 4:Big Vivoestas mallonga,kaj eternave[30 - Біг життя короткий, а горе вічне (еспер.)]

Старий Ірландець згадує минуле. Комісар Пад Люка. Запаморочлива ідея Юджіна Кіллі.

Uxor contenta est, quae bona est, uno viro[31 - Та жінка добра, котра задоволена одним чоловіком (лат.)].

Годинник над дверима пробив восьму вечора.

Тримаючи спорожнілий келих у випростаній на рівні зіниць руці, Юджін Кіллі зосереджено роздивлявся краплі вина, що, ніби кров, облямовували тонкі стінки богемського кришталю. Усякий, хто глянув би цієї миті на Юджіна зобіч, наразі дійшов би висновку, що ніщо інше, окрім цього зачудування, його не турбує і не займає.

Та насправді думки Старого Ірландця блукали деінде, біля брудного ганделика рудої свині О'Негрі.

Сильва та Дане, надававши цілий лантух порад і добряче причастившись за Юджінів рахунок, розійшлися по домівках, залишивши бідолаху наодинці з його невеселими роздумами. Але ображатися на них причин він не мав. Навіть навпаки, бо тільки завдяки їм Юджін і не занепав остаточно духом. Вони примусили його повірити у те, що справи його аж ніяк не безнадійні, а отже для того, щоб прихилити до себе фортуна, потрібно не так вже й багато: всього-навсього не опускає руки.

«Можеш на нас розраховувати!» – запевнили наостанок, і навіть якби то був лише благородний жест, Юджін однак прийняв би його із вдячністю. Але то був не просто жест, Старий Ірландець це знав напевне. Тож, провівши приятелів до дверей, мало не пустив сльозу: «Які милі хлопці! Дарма, що писаки!» – й поклав собі з наступного місяця передплатити «їхню нікчемну газетку»[32 - Аби у повній мірі скласти уяву про надзвичайну непересічність цього рішення, треба взяти до уваги, що Старий Ірландець взагалі преси не жалував, і то з цілковито зрозумілої причини: хоч як це не дико, він просто не умів читати.].

Нарешті він опустил руку, поставив келих на стіл і перевів погляд за вікно. Вечірній туманець, протятий рожевими променями сонця, що поволі заковчувалося за лисий череп гори, стелився північним схилом її підніжжя, поволі сповзаючи вниз, у долину Ка-М'янки. На

хвильку замилювавшись тією майже ідилічною картинкою, Юджін особливо гостро відчув сум за сповненим турботами буттям, коли час летів непомітно й ніколи було приязнитися із печаллю. Йому здалося, що час той бозна-як давно відійшов, і Юджін нізащо не хотів повірити в очевидність, що відтоді, як лиха вість про чужака перетворила цей гамірливий оазис на німотну запустінь, сплигло всього-навсього якихось кілька годин. Кожна хвилина видавалась йому тепер нескінченним і сірим, змарнованим марудним неробством днем, і він відчував просто таки нестерпну втому, що намертво прицвятила його до мультяшного стільця, відібрала сили бодай зворухнутися, вихолощила думки і важким кіптявим рядном огорнула душу.

Мабуть, так вже влаштована людина, що у такі миттєвості зарадити їй можуть тільки пекельне відчуття самотності, біль за утраченим, туга за справжнім і світлим, що було у житті і що було віддано на поталу дрібному, нищому і нічого не вартому.

Мабуть, такі миттєвості прозріння рано чи пізно (далебі, таки пізно!) навідуються до кожного. Навідуються по-різному, за різних обставин, але навідуються. Приходять раптово чи поволі, але завжди – непідкупні, невблаганні і суворі, як Терміна Тор[33 - Ще один надзвичайно цікавий персонаж, що, можливо, десь вигулькне у подальшій оповіді. Власне, персонажика – древня як світ, але достоту ще бадьора непорочна святениця Адабельгердина Терміна Тор. Химерний символ Каіруана. Якщо коли-небудь комусь прийде в голову змудрагелити герб містечка, то, безперечно, одним із визначальних його елементів повинен стати легендарний дубовий ціпок Терміни, яким вона користується не так задля вправнішої ходьби (у цьому сенсі він їй загалом не потрібен, бо нікому із каіруанців ще не вдавалося примітити, щоб вона, попри незначну вроджену кульгавість, надто налягала на нього), як задля того, щоби грізно або пророчо вимахувати ним у бік відступників та анцикрістів. Це її єдине заняття. У всякому разі, ніхто й ніколи не бачив, щоб Адабельгердина мала якісь інші клопоти, окрім невпинного снування вулицями Каіруана. Вона не підмітала подвір'я, не підстригала газон, голі і роками немиті віконця її ветхої хатинки матово сліпали до світу, немовби заслані поволокою визорки незрячого жебрака, залізну огорожу навколо обійстя з'їдала вогненно-руда іржа, дерева в саду зачахли і здичавіли, та й від самого саду залишилась одна лиш назва – там, де колись, за попередніх господарів, квітували і плодоносили яблуні, груші, персики, сливи і абрикоси, тепер хазайнували непролазні чагарники, що кишіли усякою бридотою. Як і з чого жила Терміна Тор, було для каіруанців таємницею за стонадцятьма засувками. Вона ніколи не бувала на ринку і не навідувалась до крамниць, не тримала ніякої живності, а на занедбаному городику лише буйно росли бур'яни. «Не за святим же духом вона існує?» – вражалися одні. «Відьма!» – виголошували скорі на присуд. «Що ви верзете! Де це виджено, щоб відьми були набожними?!» – обурювалися їм у відповідь треті. «Яка там побожність! – заперечували четверті. – Схибнула вона, ото й усього!» Найпоміркованіші підсумовували: «Всього у ній потроху! Далебі, вона й сама не знає, що й до чого. А все ж пережила не одне покоління каіруанців і, ось побачите, ще й нас переживе...» Подібні розмови точилися не один десяток літ, але бодай підступитися до розгадки таємниці Адабельгердини Терміни Тор не вдавалося ще нікому.]

Однак занурення у минуле витягло з глибин Юджінової пам'яті не так вже й багато. Кілька незначних епізодів, які й споминами назвати важко. І як він не силувався пригадати щось яскраве і важливе, ті його потуги були безуспішними. Якоись миті Юджін відчув пронизливий холодок у всьому тілі, і услід за тим розпалений мозок зродив жахливе відкриття: усе його життя – суцільна смуга невдач. Він невдало появився на світ – саме тоді, коли батько, проциндривши сімейні статки, зв'язався світ за очі, залишивши немичну дружину і тримісячного сина без будь-яких засобів існування. Він невдало пішов до школи – першого ж дня на нього звалився з підгнилого дерев'яного помосту посеред вестибюлю важезний бронзовий бюст президента, з ушкодженням хребтом Юджін п'ять літ пролежав у нерухомості без будь-якої надії на одужання, і хоч все-таки якимось дивом вичунав, до школи вже більше ніколи не ходив. Він невдало одружився – покійниця Месаліна його не любила, ще й виявилася рідкісним стервом, невгамовно охочою до чужих чоловіків, отож життя із нею перетворилося на безкінечну муку, та Юджін, одначе, героїчно терпів її вибрики, тішачи себе надією, що все минеться, що Месаліна одумається і, врешті-решт, зважить на його почуття (бо хоч там що, а він таки її любив: спершу нестямно, згодом просто любив, ще пізніше намагався переконати себе у тому, що таку жінку, як Месаліна, любити неможливо, але докінечно схолодніти до неї так і не зміг – варто було їй лишень приязно усміхнутися чи мовити лагідне слово, вогонь кохання умить спалахував в Юджіновому серці з новою силою); коли ж Месаліна таки одумалася, було вже пізно – певно, у покару за безпутність її з усіх боків обсіли болячки, вона то розпасалася до непристойності, то марніла і перетворювалася в жалюгідну, худу і змарнілу подобизну жінки, весь прибуток з пивниці йшов на її лікування, по яких тільки лікарях та санаторіях Юджін її не вивозив, але таки домігся свого: Месаліна знову розквітла, набралася здоров'я. Але на ту пору їй уже добігало до сорока, про дитину не могло бути й мови, та й навряд чи вона змогла б завагітніти... А потім... Хто б міг подумати, що вистраждана і виплекана неймовірними зусиллями і жертвовним Юджіновим терпінням тиха сімейна ідилія урветься так нагло і безглуздо! Легке нездужання, на яке ні він, ні Месаліна не вважали за потрібне звертати увагу, обернулося запаленням легенів, що за кілька днів поклало Месаліну в домовину...

Гірке зітхання (чи радше стогін) сколихнуло німотний присмерк пивниці.

Старий Ірландець підвівся. Дрібочучи, прочовгав у закут за стійкою. Намацав рукою ширму, що прикривала вхід до підсобної комірчинки, наосліп дотягнувся пальцями до прикритого ширмою вимикача.

Спалахнуло світло. Але на душі від того не прояснилося...

Годинник над дверима показував за чверть дев'яту.

Юджін журливо захитав підборідком, окинув тлумним поглядом порожній зал. За чверть дев'ята! Якби не той триклятуший чужак, зараз би гульба у пивниці була в самісінькому

розпалі: попід стелею снували б руді пасма цигаркового диму; Коцибуль Ялубиц розважав би компанію байками зі свого холостяцького життя[34 - Не так давно його покинула дружина, і тепер він, одійшовши од удару та звідавши смак справжньої свободи, відтягувався по повній програмі, небезпідставно дивуючись, заради чого було гробити п'ятнадцять літ, якщо холостяцьке життя – річ набагато приємніша і менш обтяжлива?]; брати Тітофф вишукували б, перед ким розщедритися компліментами з єдиною і більш аніж прозорою метою – напиться і наїстися надурняк[35 - Утім, вибір у них був невеликий: більшість марнославиців намагалися відцуратися надокучливих братів, вважаючи, що між цілістю гаманця і потішеним самолюбством перевагу варто віддати таки першому.]; Алекс Вольськи чмихав би безперестанку носом і з усіх сил пнувся би зав'язати з ким-небудь суперечку – про що саме, йому було байдуже, аби лиш зчепитися; Михай Лосич сидів би набундючений, мов сич, спогорда зиркаючи на галасливе гурбище за сусідніми столиками, вичікуючи, коли хтось надумається до нього звернутися, бо із власної ініціативи долучатися до нікчемних балачок вважав не гідним свого статусу[36 - Колись Михай Лосич аж цілий семестр відвідував лекції з філософії, і це не минулося для його психіки даремно.]; Гіен Капшо, Рим Арук і Матія Маріос уболівали б за долі світу, тавруючи постіндустріальне суспільство та пророкуючи Новий Апокаліпсис, заодно переймаючись тим, аби до його настання їхні загартовані організми засвоїли якомога більше винайдених людством божественних напоїв – віскі, бренді, коньяків, бальзамів, джінів, текіли etc; Вальдемар Вайсброу та Мойсей Коен, прихопивши по пляшці пива, починали б торувати шлях до виходу, що завше було для них справою непростого, бо полишити пивницю, не зачепившись на коня чи не біля кожного столика, їм рідко коли вдавалося[37 - Обое викладали в гімназії, а у кожного з присутніх хтось там вчився – якщо не дочка чи син, то онуча або, принаймні, племінники. І кожному хотілося не так довідатися про успіхи чад, як на всяк випадок задобрити учителів.]; опинившись врешті-решт на вулиці, вони неодмінно всілися б на сходи і, обнявшись, заревли б у два голоси «Повзуть злодієро із салуну рачки» або «Дай мені, шинкарко!»...[38 - Варіант завезеної переселенцями з України пісні «Дай ми, мила, дай ми». Співставлення оригіналу та варіанту цього пісенного твору дає підстави зробити досить характерні висновки щодо наріжних особливостей двох національних стихій: Оригінал Дай ми, мила, дай ми Хоч сім раз до рана, Гей-гой, червленого вина З білого погара. Дай ми, мила, дай ми Хоч сім раз до ночі, Гей-гой, щоби наші діти Мали чорні очі. Дай ми, мила, дай ми, Доки у м'я стоїть, Гей-гой, та кінь вороненький У твоїй stodolі. Погаричок заспав, Пляшечка 'го будить: Гей-гой, вставай, погаричку, Йди помежи люди... Переспів Дай мені, шинкарко, Вісім раз до ранку, О'кей, кривавої мері Промочить горлянку. Дай мені, шинкарко, Вісім раз до ночі, О'кей, кривавої мері, Щоб роззулись очі. Дай мені, шинкарко, Доки дна не видно, О'кей, кривавої мері, Щоб не було бридко. Шинкарка заснула, А мені не спиться: О'кей, піду пошукаю, Чим би похмелиться... Не важко помітити, по-перше, що українці позбавлені зажерливості (порівняйте: «Хоч сім раз до рана» та «Вісім раз до ранку»). По-друге, більш вибагливі, сказати б аристократичніші, у виборі напоїв: червлене вино, безперечно, вказує на витонченість смаку, у той час як кривава мері є ніщо інше, як сумнівної якості сурогат (шмурдяк по-нашому). Трете (і найголовніше!): для українця вживання такого трунку, як червлене вино, є лише прелюдією до самовідданої ночі романтичного кохання, покликаною, до того ж, продовжити славний

козацький рід (зверніть увагу на слова «Щоби наші діти мали чорні очі!»). У апологетів кривавої мері, навпаки, на думці лише пиятика, вони не відчують не тільки потреби у коханні, а й навіть не мають потягу до примітивних статевих контактів. Коментувати тут, як ви і самі здогадуєтесь, нічого!]

Юджін на якийсь час знову відчув, що весь світ для нього спорожнів, зробився чужим і безцільним, відчув, що йому в ньому до такої міри самотньо, ніби він уже поза ним, начебто втратив будь-який зв'язок з усім, що оточувало донині. Знову згадав і знову щиро пожалкував за минулим днем, і позаминулим, за тими зазвичайними вечорами, коли затримувався у пивниці далеко за північ і коли навіть уві сні (хоч вкладався спати, утомлений до краю, не раніше третьої й одразу засинав) його не полишали думки про дрібні буденні клопоти.

Як тепер бути, як усе обернеться, з ким поділитися сумнівами, у кого спитати поради? Якби була жива Месаліна, певно, йому було б набагато легше... Хоча хто його знає! Він стільки натерпівся з нею, стільки разів вона утоптувала його душу і почуття в багнюку, стільки разів настовхувався на її крижаний, неприховано ворожистий погляд, стільки разів його щирість розбивалася об стіну нерозуміння й байдужості, що важко сказати, чи змогла б вона у такі хвилини, як зараз, підтримати його, допомогти, зарадити чутливим, заспокоїливим словом.

На думку йому раптом прийшло те, про що ніколи раніше не замислювався: адже Месаліна була єдиною в його житті жінкою! Інших жінок, навіть легковажних хвойдочок, він не мав ані за її життя, ані після її смерті. Спробував пригадати, чи хоча б коли-небудь, бодай мимоволі, навідувалися до нього думки про зраду. І не зміг...

Він був далекий від того, аби приписувати собі бозна-яку гречність, тим паче був далекий од думки про власну винятковість і безгрішність, але мозок його спалахнув: «А Месаліна? Чи хоча б коли-небудь, хоч би ненадовго, навідувалось до неї почуття провини? Чи картала себе за зради? Чи визнавала хоча б у глибині душі, що це ганебно?»

— Ет! — відмахнувся од страждених запитань, як від незносної мухи. — Чого тепер цим мучитися?

І раптом сполошено здригнувся, не упізнаючи власного голосу, що пролунав у порожньому залі несприятливо і глухо, ніби із діжі.

— Певно, саме так починають виживати із ума, — кисло усміхнувся. — А що ж! Як нема людині чим зайнятися, так всякі дурниці і лізуть до гол...

Обмовк на півслові. Здалося: важко гупаючи, хтось піднімається сходами.

Юджін укляк, напружено вслухаючись у звуки за дверима.

Ні, радісно забилося серце, таки не причулося!

В душі Старого Ірландця здійснювся суцільний шквал обнадійливих почуттів. А може, запульсувало у скронях, насправжки сталося диво? Може, ніякого прибульця не було, і ватага одурених чоловіків, добряче нам'явши боки рудій свині О'Негрі, повертається оце зараз до милої їхнім серцям затишної пивниці старого друзяки Кіллі?

Що ж, Юджін не триматиме на вас зла! Не товпиться в порозі, проходите. Це добре, що ви провчили того облудника. Бач, що надумав негідник – водити за носа пристойне панство! Це ж треба таке! Певно, бовдуряка сподівався, що такі штуки йому легко минуться? Коли б не так!..

Двері прочинилися і перед зором Старого Ірландця постала огрядна постать поліцейського комісара Пада Люки.

За інших обставин його з'ява пробудила би в Юджінові хіба що осоругу та мулький неспокій: так вже повелося, що навідини цього одіозного типчика неодмінно завершувалися якою-небудь капостю.

Загалом, такі ж емоції приберігала для Пада Люки переважна більшість мешканців Каїруана, за винятком малолітніх дітей, з яких йому нічого було здерти (вірніше, він ще просто не додумався до того, що і з них можна мати бодай якийсь нікчемненький зиск), а також мера, окружного прокурора, судді та ще кількох осіб, що посідали вищі од нього щаблі в тубільній владній ієрархії і, відповідно, всіляко заохочували Пада Люку до належних їх становищу виявів лояльності. Не можна сказати, що такий стан речей його не влаштовував, та однак коли приходив час засвідчувати комусь із них повагу, Люку ввижалося, що заодно із презентом чи конвертиком, напханим новенькими купюрами, він передає у чужі загребуші руки скривавлений крайчик власного серця. І хоч рани на понівеченому серці затягувалися доволі швидко, не лишаючи й рубця[39 - Тут можна було б ужити порівняння «як на собаці», але навіщо принижувати безневинних тваринок?], ним оволодівала хижа жадоба на комусь відігратися. І хай би як тоді не намагалися, знаючи його лютий норов, догодити йому, хоч би як гостинно не приймали, Пад Люка все одно віддячував чорною неприязністю й не проминав найменшої нагоди розжитися бодай на якийсь дріб'язок. Не гребував нічим, і докори сумління йому були невідомі.

Багато хто схильний був вбачати причини такої його поведінки у тому, що нинішню посаду Пад Люка здобув порівняно недавно, а до того вічно потерпав від нестатків, отож коли з'явилася можливість покращити свій добробут, накинувся на ці можливості, як зголоднілий вовк на здобич.

Так воно, ймовірно, і було.

Принаймні, чимось іншим його ненажерливість та патологічну заздрість, що розповсюджувалися на все і всіх, пояснити важко.

Вседозволеність та безкарність розбещували Пад Люку з дивовижною легкістю, не зустрічаючи в його зіпсутому нутрі жодного спротиву. І, як це часто буває, він не лише утратив почуття міри, але й позбувся елементарної обачності. Складалося враження, ніби Пад Люка абсолютно не задумується над наслідками або ж, навпаки, як ніхто інший передчуває, що довго так тривати не може, і поспішає сповна скористатися моментом.

Тепер, мабуть, вам зрозуміло, чому іншим разом при появі комісара настрої у Старого Ірландця неодмінно зіпсувався б. Але ниньки Юджін із чистим сумлінням радо привітав би кого завгодно, навіть нечистого[40 - Зрештою, помітної різниці між комісаром і дияволом увіч не спостерігалось.].

Хоч Пад Люка і звик до запопадливості перед його персоною, та все ж йому вистачало в голові оливи не брати на віру щирість подібних виявів. Тож не дивно, що неймовірна люб'язність, яка світилася на Юджіновому обличчі, видалася йому підозрілою, тим паче, що Старий Ірландець ніколи раніше явною улесливістю не грішив і обмежувався у стосунках з комісаром лише сухою, сказати б чисто формальною, ввічливістю.

Пад Люка нервово мотнув головою. Його великі банькаті очі неспокійно забігали, гарячкувато вишукуючи пояснення незвичній поведенції Старого Ірландця, однак ні за що підозріле зачепитися комісаровому погляду не вдавалося. На те ж, що у пивниці немає жодного відвідувача, збентежений Пад Люка, хоч як це фантастично не виглядає, чомусь не звернув абсолютно ніякої уваги. «Щось тут не те, – подумав він. – Схоже, цей клятий виродок, ця ірландська почвара замислив якусь каверзу!»[41 - До речі, якщо справа стосувалася рядових каіруанців, інших слів, окрім «виродок» та «почвара», у його лексичному запасі не віднаходилося. Зрештою, якщовзяти до уваги, що на пересічних мешканців містечка він звертав увагу тільки тоді, коли відчував спраглу потребу замати якийсь зиск, то це навряд чи й повинно дивувати.].

Проковтнувши слину, Пад Люка пройшовся залом і мовчки усівся за столиком навпроти Юджіна.

– Віскі? – улесливо звів брови господар.

Пад Люка кивнув.

І поки Юджін, квапливо метнувшись за шинквас, видобував з холодильника пляшку та протирив серветкою склянку, ще раз обвів доскіпливим поглядом пивницю.

Лише тепер, та й то не одразу, до нього дійшло, що пояснення своєму «Щось тут не те...» треба шукати в незвичному для цього місця, та ще й такої пори, безлюдді.

– Що за хурня? – упівголоса пробелькотів Пад Люка, нервово пригладжуючи спітнілою долонею коротенького чубчика. – Юджіне, де усі ці виродки поділися?

– То ви нічого й не знаєте? – опечалено поморщив лоба Старий Ірландець.

– А що? – нащуривши вуха, подався вперед Пад Люка.

– Поперлися до О'Негрі, – проказав Юджін понурим голосом та, одвернувши голову, міцно стис зуби і застиг, дивлячись кудись у порожнечу.

Пад Люка засовався на стільці і ще більше подався вперед.

– Якої хури?

– Подивитись на прибульця, – тихо, ледь зворухнувши губами, озвався Старий Ірландець.

– Якого ще прибульця? – сторопів Пад Люка.

– То ви й справдінічого не знаєте? – здивовано заблимав на комісара Старий Ірландець.

– Та що я повинен знати? – не стримався Пад Люка.

Юджінова схарапудженість розізлила його не на жарт.

– Ти мене дістав! Можеш по-людськи пояснити?

– А що пояснювати? – розвів руками Старий Ірландець. – До ганделика тієї рудої свині заявився якийсь приблуда, от вони і...

– Який ще приблуда? – аж підскочив Пад Люка.

– Звідки мені знати, я ж його не бачив.

– То й що? Бачив не бачив, який з того хур? – заверещав Пад Дюка. – Хто такий? Звідки взявся?

– Казали, приїхав на автомобілі.

– На машині?

– Так казали.

– Що за машина?

– Тобто?

– Легкова чи вантажівка?

– Кажу ж, що не бачив.

– Це якась хурня, Юджіне! – невдоволено вигукнув Пад Люка. – Ні хура не бачив, ні хура не чув!

Ліва брова комісара кілька разів роздратовано сіпнулася, лице перекошилося зловіщою гримасою.

– Але... – спробував чи то виправдатись, чи то заперечити Старий Ірландець.

Та вислуховувати його Пад Люка не збирався.

Заклавши руки за спину та широко розставивши ноги, Пад Люка хижакувато розправив плечі і грубо скомандував:

– Віскі! Прутко!

Одним махом виплюснувши у широкий, як халява його надраених до дзеркального лиску чобіт, рот стограмову порцію aqua vita, комісар смачно хекнув, задоволено обтер губи долонею і несподівано доволі приязно поцікавився:

– Признайся, Юджіне, це правда, що ти ніколи не розводиш віскі водою?

– Як можна! – ображено підгорнув губи Старий Ірландець. – Ніколи!

– Ти, Юджіне, бовдур! – покрутив мозгівнею Пад Люка і зареготав, мов жеребець. – Це ж нерозумно. Ясна річ, солідним клієнтам ти повинен служити без усяких фіглів-міглів, але на якого хура втрачати приварок на інших?

– Для мене усі клієнти однакові, – гордо заперечив Юджін.

– Справді? – ослабив зуби Пад Люка. – То ти хочеш сказати, що немає ніякої різниці між мною і якимось виродком, від якого тхне потом і ще хур знає чим?

– Боронь боже, – зблід Старий Ірландець. – Нічого подібного? Я мав на увазі..

– На який хур мені знати, що ти мав на увазі! – здивився Пад Люка. – З вогнем граєшся!

Розвів тут, бляр, димосратію. Знаеш, чим це пахне? Ні? А я знаю. Натуральний екскремізм! Неповага до влади! Я цього не потерплю, так і знай!

Кінець ознайомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<https://www.litres.ru/vasil-vrublevskiy/mertvom-u-p-vnu-fagot-ne-potr-ben/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Шанобливе звертання до поважної особи чоловічої статі.

2

Заміжня жінка.

3

Дівчина або неодружена жінка будь-якого віку (у називному відмінку – мимзя).

4

Тут мається на увазі, зрозуміло, ніхто інший як Шекспір.

5

Треба сказати, що уживання множинної форми «хроніки» поруч із заверстаними у «шапку» профілями Сильви і Дане (a la Маркс і Енгельс), зіграло із «батьками-засновниками» злий жарт: і до них самих, і до газети одразу ж (ще й не висохла друкарська фарба на сигнальних примірниках першого номера!), міцно і назавжди приклеїлося назвисько «Каїруанські алкаші».

6

Насправді ж пригодка була так собі, нічого особливого. Дівці виявилися звичайнісінькими шльондрами, що невідомо з якої притики затесалися на вечірку «Дубового листа». Цілком ймовірно, що вони не дуже й розуміли, куди втрапили і що там відбувалося. Поки Боле Славич метушливо скеровував літературний процес у «правильне русло», одна з них солодко дрімала в куточку, а інша через кожні десять – п'ятнадцять хвилин вислизала на перекур до... чоловічої вбиральні. Там її і зацапали Сильва із Дане. Обміну кількома фразами цілком вистачило для з'ясування намірів сторін і зближення позицій. (Історичний тріалог у клозеті проходив приблизно у такому дусі: Сумуєте? – А шо? – Просто

цікавимось. – А нашо? – Хіба обов’язково задля чогось? – А то не? – А якщо у нас є пропозиція? – Яка? – А не образитеся? – З якої статі?..) Подальший перебіг подій навряд чи заслуговує на детальний виклад. Неважко здогадатися, що сюжет розгортався за випробуваними шаблонами примітивного бульварного романчика: ВУЛИЦЯ (запах тополиного листа і пасма туману на гілках дерев) – ДЕШЕВИЙ ГОТЕЛЬЧИК (старий будинок із облупленою місцями штукатуркою і давно не фарбованими дверима) – ХМІЛЬНА ВЕЧЕРЯ (закуска лишилася майже нечепаною, а за випивкою довелося двічі ганяти до буфету) – ЧИТАННЯ ВІРШІВ (дівичі намагалися удавати із себе цінительок поезії, а кавалери намагалися робити вигляд, що це їм вдається) – БАНАЛЬНЕ ПАРУВАННЯ... Жриці кохання, як на те, абсолютно нічим себе не проявили. Вони навіть не погодилися займатися «цим» в одній кімнаті. Відтак можемо висловити небезпідставне припущення, що більшість із оповідуваного одне одному Сильвою і Дане було, м’яко кажучи, лише виплодом неабиякої творчої фантазії.

7

Практично щоразу, заходячи до цього дворика, Леон Коузак мимоволі усміхався від згадки про назвисько «гільдія дворян», яким влучно і дошкульно хтось із дотепників сукупно охрестив і саме місце, і специфічний контингент, що тут постійно (а дехто й безвилазно) кучкується.

8

Приблизно \$0,7.

9

1 пуствик = 1/100 кучмеро.

10

Тут: на халяву.

11

Я хочу володіти багатством, яке увібрало у себе все! (фр.)

12

Немає нічого важчого за намагання розпізнати стиглість кавуна і порядність жінки. (фр.)

13

Лайно (англ.), але в грубішій формі.

14

Лайно, яке лайно! (фр.)

15

Начхати! (фр.)

16

Охоче! (фр.)

17

Атож! (фр.)

18

Моя люба (фр.)

19

Я розумію (фр.)

20

Так? (фр.)

Несподіваний, без попередження візит, здебільшого небажаний (жарг.)

Якщо чесно, автора обломує витрачати час, зусилля і папір на опис зовнішності Янг-Ола. Хоч нібито закони жанру того й вимагають, однак маю у своєму розпорядженні аргумент, що дає повне право зі спокійною совістю зневажити у цьому випадку усталені літературні канони. Передовсім візьмемо до уваги, що Янг-Ол належав до племені податкових чинуш, а що це за братія – читачі, безперечно, і самі добре відають. З добропорядністю, як водиться, вони не дружать, натомість мають достоту пихи, нахабства і цинізму, аби вбачати сенс свого існування у повсякчасному псуванні настрою і шарпанні нервів безневинним пересічним громадянам. Декому з них вдається відточити це жорстоке ремесло до філігранної досконалості, справжнісінького диявольського мистецтва. Ці риси в основному й формують їхне *oblico amogale*, заодно з тим зумовлюючи деякі антропологічні ознаки виду, як-то: непоказність, миршавість, добре розвинені жувальні м'язи, гострий рухливий ніс із неспокійними, постійно щось винюхуючими ніздрями, неприємний слизький погляд, що зазвичай шугає, мов шуліка, врізнобіч у пошуках поживи etc. Янг-Ол, безперечно, був яскравим репрезентантом свого виду, тож усі наведені вище риси, з дуже незначними доповненнями та вкрапленнями, були особливо йому притаманні.

Доречно буде сказати, що для каіруанців немає нічого більш захоплюючого і поживнішого, аніж обсмоктування добряче приправленого домислами і коментарями якого-небудь скандальчика з амурним душком. У скупому на емоції щоденному раціоні будь-яка подібна okazia цим загалом милим і добродушним людям замінює найвишуканіші столичні делікатеси.

24

До речі, улюблена розвага каіруанських дітлахів.

25

Цікаво, чи хтось здибав коли-небудь «совісного козла»?!

26

Інтелігентна форма надзвичайно непристойної лайки.

27

Тут Копонешро явно перегнув палицю: Янг-Ол навряд чи заслуговув на те, аби його ототожнювали з Долею. Та не будемо надто суворими! У пориві щасливої ейфорії Потер ладен був приписати податковому інспектору які завгодно чесноти.

28

Така собі заувага з претензією на вершинність філософської мислі: найцікавіше в людях те, що вони ніколи не бувають послідовними – ні у словах, ні у вчинках, ані навіть у думках.

Насправді ж погодилася вона не так вже й швидко. Цій фразі передував досить-таки примітний діалог, що його Копонешро (певно, через надмірну схвильованість) просто забув. Що ж, пробачимо злодієро Потеру цей дрібний грішок, але це аж ніяк не означає, що ми відмовимо собі у задоволенні скрадливо припнути (за прикладом Янг-Ола) вухо до щілинки у дверях і, затамувавши подих, сповна насолодитися невидимим проникненням у чужі таємниці. Безперечно, розмова Копонешро із Юті варта того, щоб зневажити докори сумління (якби воно з якогось дива раптом прокинулося) і підслухати її: Ти, Юті... ось що... одне слово, треба... – Що треба, Потере? – Ну це... як це... – Та кажи! – Зараз, зараз... Зажди... Ти от що... Така, значить, ситуація... – Та що сталося, Потере? – Розумієш, нашії фірмі загрожують неприємності. – Які ще неприємності? – Ну, це неважливо, які... Але великі! І тепер все залежить від тебе. – Від мене? – Від тебе. – І що ж я маю робити? – Та нічого особливого... – А все-таки? – Ну... те саме, що й зі мною... ну це... тільки не зі мною... – А з ким? – З податковим інспектором. – Янг-Олом? – З ним... А що ж такого? – Ти вважаєш? – Розумієш... Я б нізащо, ти ж знаєш, як я тебе люблю... Але, повір, що ситуація й справді безвихідна. Цей козел уперся, мов вісьлюк! Думаєш, мені легко? Я ж навіть пропонував йому замість тебе дурепу Мейру,* але він і слухати не хоче! Погоджуються тільки на тебе... – Що ж, якщо ти наполягаєш... – Не я, не я наполягаю! А цей примахолений! – Зрештою, яка різниця!.. Кажи, де і коли? (* І це таки правда!)

Біг життя короткий, а горе вічне (еспер.)

Та жінка добра, котра задоволена одним чоловіком (лат.)

Аби у повній мірі скласти уяву про надзвичайну непересічність цього рішення, треба взяти до уваги, що Старий Ірландець взагалі преси не жалував, і то з цілковито зрозумілої причини: хоч як це не дико, він просто не умів читати.

Ще один надзвичайно цікавий персонаж, що, можливо, десь вигулькне у подальшій оповіді. Власне, персонажика – древня як світ, але достоту ще бадьора непорочна святениця Адабельгердина Терміна Тор. Химерний символ Каіруана. Якщо коли-небудь комусь прийде в голову змудрагелити герб містечка, то, безперечно, одним із визначальних його елементів повинен стати легендарний дубовий ціпок Терміни, яким вона користується не так задля вправнішої ходьби (у цьому сенсі він їй загалом не потрібен, бо нікому із каіруанців ще не вдавалося примітити, щоб вона, попри незначну вроджену кульгавість, надто налягала на нього), як задля того, щоби грізно або пророчо вимахувати ним у бік відступників та анцикристів. Це її єдине заняття. У всякому разі, ніхто й ніколи не бачив, щоб Адабельгердина мала якісь інші клопоти, окрім невпинного снування вулицями Каіруана. Вона не підмітала подвір'я, не підстригала газон, голі і роками немиті віконця її ветхої хатинки матово сліпали до світу, немовби заслані поволокою визорки незрячого жебрака, залізну огорожу навколо обійстя з'їдала вогненно-руда іржа, дерева в саду зачахли і здичавіли, та й від самого саду залишилась одна лиш назва – там, де колись, за попередніх господарів, квітували і плодоносили яблуні, груші, персики, сливи і абрикоси, тепер хазяйнували непролазні чагарники, що кишіли усякою бридотою. Як і з чого жила Терміна Тор, було для каіруанців таємницею за стонадцятьма засувками. Вона ніколи не бувала на ринку і не навідувалася до крамниць, не тримала ніякої живності, а на занедбаному городику лише буйно росли бур'яни. «Не за святим же духом вона існує?» – вражалися одні. «Відьма!» – виголошували скорі на присуд. «Що ви верзете! Де це виджено, щоб відьми були набожними?!» – обурювалися ім у відповідь треті. «Яка там побожність! – заперечували четверті. – Схибнута вона, ото й усього!» Найпоміркованіші підсумовували: «Всього у ній потроху! Далєбі, вона й сама не знає, що й до чого. А все ж пережила не одне покоління каіруанців і, ось побачите, ще й нас переживе...» Подібні розмови точилися не один десяток літ, але бодай підступитися до розгадки таємниці Адабельгердини Терміни Тор не вдавалося ще нікому.

34

Не так давно його покинула дружина, і тепер він, одійшовши од удару та звідавши смак справжньої свободи, відтягувався по повній програмі, небезпідставно дивуючись, заради чого було гробити п'ятнадцять літ, якщо холостяцьке життя – річ набагато приємніша і менш обтяжлива?

35

Утім, вибір у них був невеликий: більшість марнословців намагалися відцуратися надокучливих братів, вважаючи, що між цілістю гаманця і потішеним самолюбством перевагу варто віддати таки першому.

36

Колись Михайл Лосич аж цілий семестр відвідував лекції з філософії, і це не минулося для його психіки даремно.

37

Обое викладали в гімназії, а у кожного з присутніх хтось там вчився – якщо не дочка чи син, то онуча або, принаймні, племінники. І кожному хотілося не так довідатися про успіхи чад, як на всяк випадок задобрити учителів.

38

Варіант завезеної переселенцями з України пісні «Дай ми, мила, дай ми». Співставлення оригіналу та варіанту цього пісенного твору дає підстави зробити досить характерні висновки щодо наріжних особливостей двох національних стихій:

Оригінал

Дай ми, мила, дай ми
Хоч сім раз до рана,
Гей-гой, червленого вина
З білого погара.

Дай ми, мила, дай ми
Хоч сім раз до ночі,
Гей-гой, щоби наші діти
Мали чорні очі.

Дай ми, мила, дай ми,
Доки у м'я стоїть,
Гей-гой, та кінь вороненький
У твоїй stodolі.

Погаричок заспав,
Пляшечка 'го будить:
Гей-гой, вставай, погаричку,
Йди помежи люди...

Переспів

Дай мені, шинкарко,
Вісім раз до ранку,
О'кей, кривавої мері
Промочить горлянку.

Дай мені, шинкарко,
Вісім раз до ночі,
О'кей, кривавої мері,
Щоб роззулись очі.

Дай мені, шинкарко,

Доки дна не видно,
О'кей, кривавої мері,
Щоб не було бридко.

Шинкарка заснула,
А мені не спиться:
О'кей, піду пошукаю,
Чим би похмелиться...

Не важко помітити, по-перше, що українці позбавлені зажерливості (порівняйте: «Хоч сім раз до рана» та «Вісім раз до ранку»). По-друге, більш вибагливі, сказати б аристократичніші, у виборі напоїв: червлене вино, безперечно, вказує на витонченість смаку, у той час як кривава мері є ніщо інше, як сумнівної якості сурогат (шмурдяк по-нашому). Трете (і найголовніше!): для українця вживання такого трунку, як червлене вино, є лише прелюдією до самовідданої ночі романтичного кохання, покликаною, до того ж, продовжити славний козацький рід (зверніть увагу на слова «Щоби наші діти мали чорні очі!»). У апологетів кривавої мері, навпаки, на думці лише п'ятика, вони не відчувають не тільки потреби у коханні, а й навіть не мають потягу до примітивних статевих контактів. Коментувати тут, як ви і самі здогадуєтесь, нічого!

39

Тут можна було б ужити порівняння «як на собаці», але навіщо принижувати безневинних тваринок?

40

Зрештою, помітної різниці між комісаром і дияволом увіч не спостерігалось.

41

До речі, якщо справа стосувалася рядових каіруанців, інших слів, окрім «виродок» та «почвара», у його лексичному запасі не віднаходилося. Зрештою, якщо взяти до уваги, що на пересічних мешканців містечка він звертав увагу тільки тоді, коли відчував спраглу потребу замати якийсь зиск, то це навряд чи й повинно дивувати.